

Nr 88.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående viss garanti
åt de svenska sockerfabriksaktiebolagen; given Stockholms
slott den 14 februari 1919.*

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen medgiva,

att — under förutsättning att svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag förbinda sig att till odlare av sockerbetor för deras räkning under år 1919 utbetala ersättning i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för jordbruksdepartementet i nämnda protokoll förordade grunder — staten må gent emot bemälda bolag ikläda sig garanti för sådana av Kungl. Maj:t godkända kostnader för inköp av 1919 års betskörd och dennas förädling, som möjligen icke täckas av härför av vederbörande bolag på förhand mot redovisningsskyldighet uppburna medel, däri inbegripen den särskilda skattelindring för tiden intill den 1 november 1919, som riksdagen må komma att besluta, och som icke heller kunna uttagas vid det framställda sockrets försäljning.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

Alfred Petersson.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14
februari 1919.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 PETRÉN,
 NILSON,
 LÖFGREN,
 friherre PALMSTIERNA,
 RYDÉN,
 UNDÉN.

1917 års
beslut.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Petersson anförde:
I proposition nr 45 den 6 februari 1917 föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att — under förutsättning att svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag förbunde sig att till odlare av sockerbetor för deras räkning under år 1917 utbetala ersättning i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som av dåvarande chefen för jordbruksdepartementet förordats i det vid propositionen fogade utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden — antaga ett propositionen bilagt förslag till kungörelse angående viss nedsättning av sockerskatten.

I fråga om de omständigheter, som föranledde berörda proposition, torde jag få erinra om följande.

Den 27 juni 1916 utfärdades förordning angående maximipris å socker och sirap, varigenom olika kvaliteter av dessa varor åsattes högsta pris.

Enligt kungörelsen den 11 juni 1915 skulle från 1916 års ingång vid import erläggas tull för raffinerat socker och för oraffinerat socker av visst ljusare slag med 10.5 öre och för mörkare oraffinerat socker (råsocker) med 7.5 öre, allt för kilogram. För år 1918 borde enligt riksdagens uttalande år 1913 dessa tullsatser sänkas med 0.5 öre till respektive 10 och 7 öre för kilogram. Tullen å sirap och melass utgör 5 öre för kilogram.

För såväl importerat som inom landet tillverkat socker skall vid sockrets utlämnande till fritt bruk erläggas särskild skatt, vilken enligt kungörelsen den 15 december 1914 utgick med 16 öre för kilogram. För det socker, som tillverkas vid de redan anlagda råsockerfabrikerna i Östergötland och Västergötland samt på Öland och utlämnas till fritt bruk antingen omedelbart från samma fabriker eller från raffinaderiet i Lidköping efter där verkställd raffinering, skulle dock skatten intill 1918 års utgång utgå med endast 12 öre för kilogram. Matsirap och melass av vanliga typer draga icke sockerskatt.

Genom förordning den 13 oktober 1916 angående reglering av förbrukningen av socker var distributionen av landets hela sockertillgång lagd under folkhushållningskommissionen, närmast dess sockerbyrå, jämte underlydande organ.

Framställningar hade inkommit dels från de bägge i propositionen omförmälda sockerfabriksbolagen om höjning av maximipriset å socker på grund av ökade tillverkningskostnader, dels ock från sockerbetsodlarna om ökad betalning för levererade betor. Sedan i dessa frågor utredning verkstälts genom särskilda sakkunniga, fann departementschefen någon åtgärd från statens sida för att bereda svenska sockerfabriksaktiebolaget ersättning för merkostnader vid sockertillverkningen icke böra ifrågakomma, enär detta bolags rörelse, såsom helhet betraktad, lämnat full ersättning för dessa merkostnader. Däremot fann han vissa billighetsskäl föreligga för att i någon mån låta mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag åtnjuta gottgörelse för uppkommen utgiftsökning, vilken för år 1917 uppskattats till 351,120 kronor.

Beträffande frågan om höjda betpris fann departementschefen densamma böra, så vitt statens intresse av frågan vidkomme, bedömas utslutande ur synpunkten av att säkerställa en så stor sockerbetsodling,

att det kunde antagas, att med normal skörd landets behov av socker för konsumtionsåret 1917—1918 bleve fyllt. Efter att hava erinrat, att enligt då gällande kontrakt angående sockerbetsodling för svenska sockerfabriksaktiebolagets räkning betpriset för deciton tvättade betor vore vid höstleverans 2 kronor 20 öre och vid senare leverans 2 kronor 40 öre, varvid i varje fall förutsattes viss sockerhalt och tilläggspris lämnades för högre sockerhalt, fann departementschefen sig av närmare angivna skäl böra tillstyrka, att man för år 1917 beräknade en prishöjning till 3 kronor 15 öre för deciton betor av kontraktssenlig sockerhalt vid höstleverans med tillägg för vinterleverans och för högre sockerhalt. Då det tillika förutsattes, att bolagen fortfarande skulle av egna medel lämna odlarna gödslingsbidrag med minst 40 kronor för hektar, motsvarande ungefär 15 öre för deciton, återstod av prishöjningen å 95 öre för deciton ett belopp av 80 öre, vilket bolagen icke syntes skäligen kunna tillförbindas att utbetala, om icke ersättning på ett eller annat sätt bereddes dem. Med utgångspunkt från en beräknad skörd av 1,000,000 ton kunde det behöfliga beloppet anslås till 8 miljoner kronor.

För erhållande av detta belopp föreslogs anlitan- de av olika utvägar. Genom kungörelse den 3 februari 1917 hade Kungl. Maj:t föreskrivit, att en särskild avgift av 25 öre för kilogram skulle upptagas för socker till industri- och restaurangers behov. Av det härigenom inflytande beloppet för den sockermängd, som under återstående delen av då löpande konsumtionsår beräknades för sagda ändamål, syntes 2,00,000 kronor kunna tagas i anspråk för betodlingens främjande. Vidare föreslogs, att för tiden från och med den 1 mars till och med den 31 oktober 1917 dels maximiprisen å socker, alla slag, men icke å sirap, måtte höjas med 3 öre, varigenom beräknades för det den 1 mars 1917 kvarvarande sockerlagret inflyta 2,250,000 kronor, och dels sockerskatten sänkas med 5 öre, vilket kunde för samma sockerparti antagas medföra för bolagen en minskad utgift av 3,750,000 kronor.

För att bereda mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag förenämnda gottgörelse för ökade tillverkningskostnader tillstyrktes för detta bolag ytterligare nedsättning i sockerskatten med 2 öre för samma tid.

I enlighet härmed innehöll Kungl. Maj:ts proposition förslag, att sockerskatten under tiden från och med den 1 mars 1917 till och med den 31 oktober samma år skulle utgå med 11 öre för kilogram, dock att för socker från de mellansvenska fabrikerna skatten skulle under samma tid utgå med endast 5 öre för kilogram.

Riksdagen biföll icke Kungl. Maj:ts proposition oförändrad. I skrivelse nr 27 den 3 mars 1917 anmälde nämligen riksdagen, att riksdagen — under förutsättning att svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag förbunde sig att, utöver gällande kontraktspris jämte odlingsbidrag av 40 kronor per odlad hektar, till odlare av sockerbetor för deras räkning under år 1917 utbetala ersättning med 60 öre per deciton betor, samt att av sålunda utfäst högre ersättning åt betodlarna ingen ökning av då gällande maximipris å socker måtte föranledas — antagit författning angående viss nedsättning av sockerskatten av innehåll, att från dag, som Kungl. Maj:t bestämde, till och med den 31 oktober 1917 skatt skulle erläggas med $10\frac{2}{3}$ öre för kilogram, dock att för socker från de mellansvenska fabrikerna skatten skulle under samma tid utgå med $4\frac{2}{3}$ öre för kilogram.

Enligt vad som framgår av den motion, vars yrkande överensstämde med riksdagens beslut, grundade sig beslutet på den beräkning, att till gäldande av det erforderliga beloppet, 6 miljoner kronor, skulle dels användas av förenämnda lösenavgifter 2 miljoner kronor och dels genom nedsättningen i skatten efter $5\frac{1}{3}$ öre för kilogram vinnas för ett parti av 75,000 ton 4 miljoner kronor.

Kungörelse angående nedsättning av sockerskatten i överensstämmelse med riksdagens beslut utfärdades den 3 mars 1917.

Det bör vidare erinras, att, sedan riksdagen bifallit av Kungl. Maj:t framlagt förslag till vissa ändringar av tullsatserna å socker m. m., dessa tullsatser genom kungörelse den 25 juni 1917 bestämts från och med den 1 januari 1918 till 10 öre för raffinerat socker och oraffinerat socker av visst ljusare slag samt till 7 öre för mörkare oraffinerat socker, allt för kilogram.

Ny förordning angående reglering av handeln med socker och sirap har utfärdats den 7 december 1917.

Sedan från de bägge sockerfabriksaktiebolagen framställningar inkommit med begäran, att ersättning måtte beredas dem för den höjning i tillverkningskostnader, som vore att förutse vid avarbetandet av 1917 års sockerbetsskörd, tillkallades särskilda sakkunniga för att verkställa utredning och avgiva förslag angående skäligt pris å socker jämte eventuellt andra produkter vid sockertillverkningen under konsumtionsåret 1917—1918 samt till erforderliga åtgärder från statens sida för främjande av den inhemska sockerproduktionen för konsumtionsåret 1918—1919 ävensom vad med dessa frågor ägde sammanhang.

1918 års
beslut.

Dessa sakkunniga företogo omedelbart till behandling frågan angående den ökning av priset å socker och sirap, som motsvarade de ökade kostnaderna för förädling av 1917 års vitbetsskörd, samt hemställde efter verkställda utredningar, att för socker, olika slag, måtte stadgas en prishöjning av 5 öre, varemot prisen borde sänkas för golden sirap med 13 öre och för mörk sirap med 12 öre.

Med anledning av framställning från det mellansvenska sockerbolaget anförde de sakkunniga, att sockerpriset borde vara enhetligt för hela landet och, om särskilda förmåner funnes böra beredas sistnämnda bolag, detta borde ske i annan ordning än genom olika pris.

Genom förordning den 23 november 1917 fastställde Kungl. Maj:t maximipris å socker och sirap i enlighet med vad de sakkunniga sålunda föreslagit, varjämte enligt deras förslag vissa jämkningar företogos i bestämmelserna om minuthandlarnas avans samt om frakttillägg, gottgörelse för emballage m. m.

Efter det de sakkunniga verkställt åtskilliga undersökningar för beräkning av kostnaderna för odling av sockerbetor år 1918, fann jag mig böra tillstyrka, att statens åtgärder för sockerbetsodlingens främjande sagda år måtte grundas på att priset å sockerbetor med en sockerhalt av 16 procent skulle utgå vid så kallad höstleverans med 5 kronor 10 öre för deciton och vid så kallad vinterleverans med 5 kronor 40 öre för deciton. För varje överskjutande tiondels procent sockerhalt skulle erläggas ett tilläggspris av 2 öre för deciton. Därjämte förutsattes vissa detaljbestämmelser angående melass och sockersnitsel, som skulle tillförsäkras betodlare, m. m.

De sakkunniga beräknade i P. M. den 2 februari 1918, att vid dessa pris och med vanligt förhållande mellan höst- och vinterleveranser samt med den vanliga sockerhalten av 16.5 procent hos betan genomsnittspriset skulle komma att uppgå till i runt tal 5 kronor 30 öre per 100 kilogram betor. Svenska sockerfabriksaktiebolaget, som för sin del under år 1917 i genomsnitt betalat 2 kronor 40 öre per deciton betor, komme sålunda att få vidkännas en ökad utgift av cirka 2 kronor 90 öre per deciton. Med en beräkning av 1918 års betskörd till 850,000 ton skulle detta för bolaget medföra en merkostnad av 24,650,000 kronor. För mellansvenska bolaget, som år 1917 betalat 2 kronor 75 öre per deciton betor, skulle prisökningen utgöra 2 kronor 55 öre per deciton. För en beräknad betskörd av 50,000 ton för detta bolag under år 1918 skulle dess merkostnad således uppgå till 1,275,000 kronor. Den totala merkostnaden på grund av betprisets höjning kunde sålunda under an-

givna förutsättningar för båda bolagen beräknas uppgå till i runt tal 26,000,000 kronor.

För beredande av tillgång för gottgörande av denna merkostnad föreslago de sakkunniga, att lösenavgiften för socker till industriellt behov, restauranger m. m. skulle från och med den 1 mars 1918 höjas från 25 till 50 öre för kilogram samt för ändamålet beräknas vad som härigenom komme att inflyta till och med den 31 oktober 1918, att för ändamålet jämväl skulle tagas i anspråk överskott å lösenavgifter, inflyttna under år 1917, ävensom de under januari och februari månader år 1918 inflytande lösenavgifter, att sockeraccisen måtte under tiden 1 mars—31 oktober 1918 nedsättas med 10 öre för kilogram socker, som utlämnades till förbrukning, samt att maximiprisen måtte från den 1 mars 1918 höjas å bitsocker med 25 öre, å övriga sockersorter med 10 öre och å sirap med 6 öre, allt för kilogram, samt i beräkning tagas vad som härigenom komme att inflyta intill oktober månads utgång år 1918. De sålunda föreslagna åtgärderna beräknades inbringa intill den 31 oktober 1918 23,300,000 kronor. Till täckande av de kostnader, som de stegrade betpriserna under år 1918 skulle medföra för bolagen och vilka, såsom förut angivits, beräknats komma att uppgå till ett belopp av cirka 26,000,000 kronor, skulle därefter återstå ett belopp av 2,700,000 kronor. Detta belopp ansågo de sakkunniga utan allt för stora olägenheter böra kunna uttagas under konsumtionsåret 1918—1919.

I P. M. den 19 februari 1918 föreslog därefter de sakkunnigas majoritet, att svenska sockerfabriksaktiebolaget måtte i avvaktan på vissa utredningar få tillsvidare beräkna ett vinstbelopp av högst 6,750,000 kronor mot redovisningsskyldighet och att för de härav föranledda ökade utgifterna maximiprisen måtte höjas för bitsocker till 27 öre, för annat socker till 12 öre och för sirap till 7 öre.

Då jag den 22 februari 1918 anmälde detta ärende för Kungl. Maj:t, yttrade jag, att jag fann det av utredningen framgå, att det vore nödvändigt, att liksom året förut åtgärder från statsmakternas sida vidtoges för att främja odlingen av sockerbetor näst instundande sommar och därigenom söka trygga tillgången å denna vara under påföljande konsumtionsår. Förhållandena vore år 1918 i åtskilliga hänseenden mera bekymmersamma än året förut, bland annat på grund av svårigheten att anskaffa erforderlig konstgödsel.

Jag yttrade vidare, att det syntes liksom året förut böra tillkomma staten att bereda bolagen ersättning för det ökade betpris, de borde tillförbindas att betala, och att jag icke hade något att erinra mot de sakkunnigas beräkning av den härav föranledda totala merkostnaden för

bägge bolagen till sammanlagt 26 miljoner kronor, med tillägg av visst belopp på grund av de sakkunnigas P. M. den 19 februari 1918. I avseende å de föreslagna sätten för beredande av de behövliga medlen hade jag mot de sakkunnigas förslag ej annat att erinra, än att maximipriset å bitsocker ej borde höjas med mer än 17 öre. Jag anförde vidare:

»Genom de sålunda föreslagna åtgärderna kan beräknas intill utgången av oktober månad 1918 tillgodokomma bolagen följande belopp, varvid kvantiteterna socker och sirap upptagas enligt de sakkunnigas beräkningar:

Av lösenavgift för socker till industri och restauranger.....	kronor	6,100,000
Sänkning av sockerskatten	»	7,350,000
Förhöjning med 17 öre per kilogram av maximipriset å bitsocker; för 14,700,000 kilogram	»	2,499,000
Förhöjning med 12 öre per kilogram av maximipriset å annat socker än bitsocker; för 58,800,000 kilogram	»	7,056,000
Förhöjning med 7 öre per kilogram av maximipriset å sirap; för 5,000,000 kilogram	»	350,000
Summa kronor		23,355,000.

I likhet med de sakkunniga anser jag återstoden av det erforderliga ersättningsbeloppet till bolagen böra uttagas under nästkommande konsumtionsår. Att denna återstod nu, på grund av att bitsockrets pris icke föreslås höjt lika mycket som de sakkunnigas majoritet förordat, blir något större än enligt deras förslag, synes icke böra vålla avsevärd olägenhet.»

Tillika förordade jag av närmare angivna skäl, att till mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag måtte såsom bidrag till täckande av utav kristiden föranledd förlust vid bolagets rörelse under produktionsåret 1917—1918 utgå 530,000 kronor från behållningen av de under år 1917 influtna lösenavgifter för industrisocker m. m.

I enlighet med mina sålunda framlagda förslag avlät Kungl. Maj:t särskilda propositioner till riksdagen.

I proposition nr 103 den 22 februari 1918 föreslog Kungl. Maj:t på föredragning av chefen för finansdepartementet riksdagen att — under förutsättning att svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag förbunde sig att till odlare av sockerbetor för deras räkning under år 1918 utbetala ersättning i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordade grunder — antaga propositionen bilagt förslag till kungörelse angående viss nedsättning av sockerskatten, innehållande att skatten skulle från och med den dag under år 1918 Kungl. Maj:t bestämde till och med den 31 oktober samma år utgå med 6 öre för kilogram, dock att för det socker, som tillverkades vid de redan anlagda råsockerfabrikerna i Östergötland och Västergötland samt på

Öland och utlämnades till fritt bruk antingen omedelbart från samma fabriker eller från raffinaderiet i Lidköping efter där verkställd raffinering, skatten under omförmälda tid skulle utgå med 2 öre för varje kilogram.

I propositionerna samma dag nr 105 och 106 framlades förslag angående omförmälda särskilda ersättning till det mellansvenska bolaget för förlust under produktionsåret 1917—1918 samt angående höjning till 50 öre av lösenavgiften för socker för industriellt bruk m. m. att gälla tillsvidare, dock ej längre än till den 1 mars 1919.

I skrivelser nr 77, 87 och 88 anmälde riksdagen, att dessa propositioner blivit av riksdagen bifallna.

Därefter utfärdades dels den 22 mars 1918 ny förordning angående maximipris å socker och sirap (nr 158) samt kungörelse angående viss nedsättning av sockerskatten (nr 159) dels ock den 9 april 1918 ny kungörelse angående lösen för bevis om godkännande av rekvisitioner av socker för viss användning (nr 172).

Under den därefter förflutna tiden äro följande av Kungl. Maj:ts utfärdade föreskrifter att märka.

Den 16 maj 1918 utfärdades i enlighet med riksdagens därom fattade beslut förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen angående beskattning av socker (nr 362), innefattande bland annat förlängning till 1921 års utgång av bestämmelsen om lägre skatt för det mellansvenska bolaget. Att dessa bestämmelser icke tillämpats för tiden före den 1 november 1918, följer av kungörelsen den 22 mars 1918.

I kungörelse den 8 oktober 1918 (nr 812) vidtogs en mindre ändring i maximiprisförordningen den 22 mars 1918.

Den 11 oktober 1918 utfärdades förordning angående reglering av förbrukningen av sockerbetor (nr 787).

Den 8 november 1918 behagade Kungl. Maj:t på min hemställan bemyndiga mig att tillkalla sakkunniga personer för att verkställa utredning och avgiva förslag till erforderliga åtgärder från statens sida för främjande av den inhemska sockerproduktionen för konsumtionsåret 1919—1920 samt i fråga om skäligt pris under konsumtionsåret 1918—

*Tillkallande
av sakkunniga.*

1919 å socker jämte eventuellt andra produkter vid sockertillverkningen ävensom angående vad med dessa frågor ägde sammanhang. På grund härav tillkallade jag den 19 i samma månad professorn Nils Hansson såsom ordförande samt ledamöterna av riksdagens andra kammare E. P. W. Röing, O. Nilsson i Tånga och A. W. T. von Sneidern, juris doktoru J. C. Lembke, professorn N. L. Forsberg, föreståndaren för folkhushållningskommissionens sockeravdelning, direktören K. Eriksson samt landstingsmannen P. Stensson i Flenninge att fullgöra sagda uppdrag.

Maximipris å socker.

I en till mig ställd P. M. den 21 december 1918 anförde de sakkunniga, att de under fullgörandet av sitt uppdrag kommit till den uppfattningen, att de ökade kostnaderna för 1919 års betodling och sockertillverkning huvudsakligen borde uttagas genom ett förhöjt sockerpris redan under det då påbörjade konsumtionsåret. För att fördela kostnaderna på så lång tidsperiod som möjligt hade de sakkunniga vidare funnit det vara synnerligen önskligt, att det nya priset måtte fastställas att gälla redan från den 1 januari 1919.

För fastställande av det nya priset hade de sakkunniga upptagit till granskning till dem överlämnade kalkyler över svenska sockerfabriksaktiebolagets utgifter och inkomster för räkenskapsåret 1918—1919. Emellertid hade det då ännu icke varit möjligt för de sakkunniga att bilda sig en slutgiltig uppfattning om storleken av det sockerpris, som borde fastställas för att täcka bolagets utgifter under innevarande konsumtionsår inklusive merkostnaderna för 1919 års betodling, ävensom de övriga anordningar, som eventuellt borde vidtagas i samma syfte. De sakkunniga hade därför ansett sig böra föreslå en provisorisk lösning av prisfrågan. För detta ändamål hade företagits en preliminär granskning av vissa viktigare utgiftsposter i bolagets kalkyler. Det totala beloppet av de merkostnader gentemot föregående konsumtionsår, som av de sakkunniga beräknats uppkomma å dessa utgiftsposter, utgjorde 36 å 37 miljoner kronor, varvid förutsatts, att 1919 års betpris komme att fastställas till 8 kronor vid höstleverans och 16 procents sockerhalt. Därjämte hade de sakkunniga icke vågat räkna med att den skattelindring, som utgått för tiden 1 april—30 oktober 1918 med ett sammanlagt belopp av 6.2 miljoner kronor, komme att medgivas under innevarande konsumtionsår, varför merkostnaderna måst ökas med motsvarande belopp.

Den sålunda uppkomna merkostnaden av 42 å 43 miljoner kronor hade de sakkunniga därefter fördelat å den sockerkvantitet, som kunde beräknas utgå i konsumtionen intill början av nästkommande konsumtionsår, d. v. s. under tiden 1 januari—31 oktober 1919, och som approximativt kunde uppskattas till 90,000 ton. Enligt denna beräkning skulle alltså den på nyss angivet sätt beräknade merkostnaden å vissa konton täckas under innevarande konsumtionsår genom ett med 47 å 48 öre per kilogram förhöjt pris å socker. I enlighet med de grundsatser, som följts vid näst föregående prisreglering å socker, hade emellertid de sakkunniga ansett lämpligt, att bitsockret träffades av något större prisförhöjning än andra sockersorter, varför prisförhöjningen å de olika slagen socker föresloges skola ske

procentiskt i förhållande till deras föregående pris. Under det engrospriset på den i konsumtionen numera mest använda sockersorten, s. k. krossad melis, sålunda föresloges höjt med 45 öre per kilogram eller från 73 öre till kronor 1.18, föresloges för bitsocker en höjning med 50.5 öre per kilogram eller från 81.5 öre till kronor 1.32.

I avgiven reservation förklarade herrar Röing och Lembke, att de ansåge priset å krossad melis böra fastställas 8 öre lägre per kilogram än vad majoriteten föreslagit och övriga pris sänkas i proportion härtill.

Då jag den 31 december 1918 anmälde detta ärende, förklarade jag mig dela de sakkunnigas uppfattning därom, att en förhöjning av sockerpriset på grund av dels redan inträdda och dels motsedda ökade tillverkningskostnader för socker vore ofrånkomlig. Jag höll också före, att förhöjningen borde träda i tillämpning omedelbart, enär ett uppskov endast skulle medföra, att den förr eller senare nödvändiga prishöjningen måste göras större. Med hänsyn emellertid dels till att beräkningarna beträffande dessa merkostnader icke vore slutförda och dels till att frågan, huruvida icke medel till täckande av de högre produktionskostnaderna borde beredas även på annat sätt än genom höjda sockerpris, ansåg jag, att man för det dåvarande borde stanna vid en avsevärt mindre höjning i maximipriset än som föreslagits av de sakkunniga.

I enlighet med den sålunda av mig uttalade uppfattning utfärdade Kungl. Maj:t nämnda den 31 december 1918 förordning angående maxipris å socker och sirap (nr 1033), varigenom engrosprisen höjdes å krossad melis till 1 krona, å bitsocker till 1 krona 13 öre samt å övriga sockerprodukter i proportion härtill.

Kungörelse
81/12 1918.

Beträffande betpriset avgåvo de sakkunniga en P. M. den 23 december 1918 och yttrade sig samtidigt över inkomna framställningar i ämnet från Kalmar läns södra hushållningssällskaps förvaltningsutskott, odlingsrådet i Kalmar och en av folkhushållningskommissionen överlämnad skrift från Hjalmar Cederström och Mårten Granqvist. De sakkunniga hava åberopat denna P. M. i utlåtanden, som därefter av dem avgivits med anledning av framställningar från Sveriges kemiska industrikontor och Gottlands betodlarförening.

Sockerbetspris
1919.

I denna P. M. meddelas till en början, att såsom material för de sakkunnigas arbete i denna del hade först och främst tjänat en av agronomen L. Nannesson verkställd utredning rörande de antagliga produktionskostnaderna vid sockerbetsodling år 1919. Vidare hade de sakkunniga införskaffat utdrag av protokoll vid extra föreningsstämma med Skånes betodlares centralförening den 4 december 1918, vilket protokoll innehölle en sammanfattning utav de av betodlarna fram-

ställda kraven beträffande 1919 års odling. Nämnda protokollsutdrag hade delgivits svenska sockerfabriksaktiebolaget, som i skrivelse den 12 december 1918 framställt vissa erinringar mot betodlarnas yrkanden. Dessutom hade de sakkunniga genom remiss satts i tillfälle taga del av en skrivelse från Sveriges allmänna lantbrukssällskap med bilagt uttalande vid sällskapets höstmöte den 6—8 november 1918, vari framhållits, att odlarna borde tillförsäkras så högt pris för levererade sockerbetor, dels såsom grundpris för en kvantitet motsvarande medeltalet av de senaste tre årens leverans, dels såsom överpris för vad därutöver levererades, att sockerbetsodlingen bleve mera lönande än varje annan i stort bedriven rotfruktsodling.

Samtliga de uppgifter, som legat till grund för den av de sakkunniga verkställda granskningen av betpriset, hänförde sig till den sydsvenska odlingen. Från de till mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag anslutna odlarna hade däremot icke till de sakkunniga framförts några krav å visst pris för 1919 års odling. I likhet med föregående år hade ock de sakkunniga ansett, att det genom statens medverkan bestämda priset å sockerbetor borde vara ett och detsamma för hela riket, oavsett under vilka naturliga betingelser odlingen bedreves.

Den Nannesonska utredningen vore utförd efter väsentligen samma grunder som den beräkning av produktionskostnaderna vid sockerbetsodling år 1918, vilken överlämnats till 1917 års sockersakkunniga och tjänat såsom material för deras arbete. Därjämte hänvisades i samma utredning till de beräkningar över de antagliga produktionskostnaderna å spannmål och potatis år 1918, som av Nannesson verkställts på uppdrag av produktionskommittén.¹⁾

Ur Nannesons utredning må återgivas följande tabell över beräknad produktionskostnad år 1919 per hektar och deciton sockerbetor:

Kreaturgödsel	kr.	147: —
Konstgödsel:		
300 kg. chilisalt à 72: —	kr.	216: —
300 » superfosfat à 43: —	»	129: —
200 » 37 % kalisalt à 32: —	»	64: —
	»	409: —
Mänsklig arbetskraft:		
Mansdagsverken 23 st. à 7: 25	»	167: —
Ackordsarbete för rensning och upptagning:		
Kontant, inklusive reseersättning och naturaförmåner	»	400: —
Hästdagsverken 34 st. à 7: 50	»	255: —
Döda inventarier	»	136: —
Frakter 270 dt à 60: 2	»	81: —
Driftsledarlön	»	125: —
Allmänna omkostnader	»	117: —
Skatter	»	18: —
Räntor	»	137: —
Summa kr.		1,992: —

¹⁾ Införd som bilaga vid jordbruksutskottets utlåtande nr 51 vid 1918 års lagtima riksdag.

Avgår: betmassa 135 dt à —: 45	kr. 61: —
blast 270 » » —: 35	» 94: —
melass 150—71	» 79: — kr. 234: —
Nettoproduktionskostnad per har kr. 1,758: —	

Produktionskostnad per dt sockerbetor:

Med konstgödsling: medelskörd 270 dt per har	kr. 6: 51
» 240 » » »	» 7: 33
Utan » 220 » » »	» 6: 13
» 190 » » »	» 7: 10.

Nannesson har framhållit, att i tabellen vore räknat med ett transportavstånd på landsväg ej överskridande 5 kilometer och på järnväg 16 kilometer.

Med 3 kilometer längre landsvägstransport antoges transportförmågan per dag och ett par hästar nedsättas från 4,000 till 2,500 kilogram och dagsverksbehovet per hektar sockerbetsodling sålunda ökas med 6 körpardagsverken à 30 kronor. Produktionskostnadsstegringen skulle alltså bli 180 kronor per hektar eller per deciton: $180 : 270 = 67$ öre.

Frakstegringen å järnväg, när avståndet ökades från 16 till 24 kilometer, utgjorde i medeltal 10 öre per deciton sockerbetor och 8 öre per deciton betmassa. Denna frakstegring betydde en fördyring av produktionskostnaderna för betodlaren av $(10 + 8) : 2 = 9$ öre per deciton levererade sockerbetor.

Av större betydelse vore emellertid den ojämnhet i fraktsatserna, som vore rådande vid vissa enskilda banor. Fraktsatserna vid 24 kilometers avstånd varierade sålunda med ända till 46 öre per deciton sockerbetor och 52 öre per deciton betmassa, variationer, som måste i hög grad inverka på sockerbetsodlingens netto. En reglering av frakterna så att desamma icke överskred ett visst maximibelopp per deciton betor och betmassa skulle därför otvivelaktigt vara ägnat att befrämja en ökad odling i de bygder, där för höga frakter nu gjorde densamma relativt mindre räntabel.

Av det anförda framginge sålunda, att genom lång landsvägs- och järnvägstransport sockerbetsodlingens produktionskostnader kunde i avsevärd grad stegras.

Därjämte har Nannesson framlagt särskilda beräkningar över det pris, som erfordrades per deciton sockerbetor, för att sockerbetsodlingen skulle bli lika lönande som med densamma konkurrerande odlingar, vilka beräkningar givit följande resultat:

Vid jämförelse med:	Jämviktspris per deciton sockerbetor:	
	i kr. pr dt. sockerbetor.	i % av priset pr dt. av konkurrerande produkt.
foderrotfrukter	5: 66	189
matkålrötter	9: 83	164
potatis	7: 65	64
korn	6: 14	18

Härvid hava till grund för beräkningen lagts de under hösten 1918 gällande maximiprisen för potatis och korn, varjämte kålrötterna antagits kunna realiseras till 6 kronor per deciton och foderrotfrukterna värderats till 30 öre per foderenhet.

De sakkunniga hava funnit sig kunna i allt väsentligt godkänna de grundvalar, varpå Nannesons utredning vilar. Med förmälan, att de huvudsakligen ägnat uppmärksamhet åt de förändringar i kalkylerna, som vidtagits i anledning av den inträffade avsevärda stegringen i materialpriser, arbetslöner o. s. v., hava de gjort följande uttalanden.

Under rubriken *konstgödsel* hade priset å chilisalpeter beräknats till 70 kronor per deciton med tillagd fraktkostnad av 2 kronor. Sedan emellertid priset å chilisalpeter av Kungl. Maj:t fastställts till 65 kronor per deciton, borde sistnämnda pris läggas till grund för produktionskostnadsberäkningen, varigenom kostnaden för 300 kilogram chilisalpeter per hektar minskades till 201 kronor.

De angivna *fraktkostnaderna* grundade sig på det aritmetiska medeltalet av de under hösten 1918 tillämpade fraktsatserna för sockerbetor å skånska järnvägar vid 16 kilometers avstånd och under förutsättning att hälften av betfrakten betalades av odlaren. Den i produktionskostnadsberäkningen upptagna frakten per deciton sockerbetor komme därigenom att belöpa sig till 30 öre. De sakkunniga ämnade emellertid föreslå, att betodlarens andel i fraktkostnaderna måtte begränsas till högst 25 öre per deciton inom ett avstånd av 30 kilometer från fabriken. Med hänsyn härtill borde den i tabellen upptagna fraktkostnaden av 81 kronor per hektar minskas till 67 kronor. Uppmärksammas borde dock härvid, att fraktkostnaden för de odlare, som vore belägna på mer än 30 kilometers avstånd per järnväg från fabrik, icke täcktes av den sålunda beräknade produktionskostnaden. Ifrågasvarande odlare skulle nämligen enligt förslaget hava att erlagga, utöver 25 öre per deciton, hälften av den fraktkostnad, som belöpte på den 30 kilometer överstigande väglängden.

I utredningen hade det *skördeutbyte*, på vilket produktionskostnaden per hektar skulle fördelas, beräknats med hänsyn tagen till olika förutsättningar, nämligen dels att konstgödsel erhöles eller icke, dels att odlingen skedde under medelgoda eller mindre goda förhållanden. Det minsta skördeutbytet framkomme därvid under förutsättning av utebliven konstgödsel och mindre goda odlingsvillkor, medan det högsta produktionspriset uppstode, då konstgödsel gäves och samtidigt odlingsförhållandena vore mindre goda. Sakkunniga ville dock för sin del framhålla, att denna på medelavkastning under normala förhållanden grundade beräkning knappast i nuvarande läge ägde full giltighet, då på grund av minskad tillgång på både ladugårdsgödsel och konstgödsel åkerjorden vore mer eller mindre utsugen och effekten av konstgödsel därför nu borde kunna anses bliva något högre än den beräknade. I varje fall medförde denna den ökning i avkastning per ytenhet, som nu i första hand med all makt måste eftersträvas.

Då en ovillkorlig förutsättning för att sockerbetsodlingen skulle kunna upprätthållas i dess nuvarande omfattning syntes vara, att ett sådant pris fastställdes, som täckte kostnaderna även å de orter, där odlingen nu bedreves under mindre goda betingelser, hade de sakkunniga vid sin granskning av den verkställda utred-

ningen endast ansett sig böra räkna med sistnämnda förutsättning. Den medelskörd, som under denna förutsättning kunde beräknas per hektar, utgjorde enligt den Nannesonska kalkylen 240 deciton vid konstgödsling och 190 deciton utan konstgödsling. Det syntes vara försiktigast att endast räkna med ett medeltal av nämnda skördeutbyten eller 215 deciton per hektar. Härvid borde dock uppmärksammas, att sistnämnda skördesiffra enligt från svenska sockerfabriksaktiebolaget inhämtade uppgifter icke uppnåtts under 1918 inom de fem fabriksområden, tillsammans omfattande cirka 4,800 hektar sockerbetsodling, vilka haft den lägsta avkastningen och där medelskörden stannat vid 211.8 deciton per hektar.

Ett medeltal av de produktionskostnadssiffror, som enligt den Nannesonska kalkylen svarade mot nyss nämnda medelskördar av 240 resp. 190 deciton per hektar, gäve efter vederbörlig korrigering på grund av den av de sakkunniga företagna reduktionen av vissa utgiftsposter, ett produktionspris av 7.12 kronor per deciton sockerbetor.

Härvid vore räknat med ett *transportavstånd per landsväg* ej överskridande 5 kilometer eller det högsta, som under nuvarande förhållanden i regel förekomme. De sakkunniga hade emellertid utgått från den uppfattningen, att den nu bedrivna sockerbetsodlingen borde icke blott vidmakthållas utan ökas. Enligt de sakkunnigas mening borde en sådan ökning kunna genomföras medels någon vidgning av den nuvarande rayonen för odlingen, samtidigt med att denna alltjämt grupperade sig kring de hittillsvarande produktionscentra. Att med bibehållande av förutvarande rayon få till stånd en ökad sockerbetsodling syntes däremot näppeligen möjligt med hänsyn till den synnerligen starka konkurrensen från andra odlingar, såsom olika slag av frö, oljevaxter, kålrötter, morötter, diverse köksväxter o. s. v. Det lämpligaste medlet för nämnda vidgning syntes erbjuda sig däri, att produktionspriset höjdes med ett belopp svarande mot den ökade fraktkostnad, som uppkomme vid transport av betor från egendomar belägna utanför nuvarande rayon. I den Nannesonska utredningen hade beräknats, att vid 3 kilometer längre landsvägstransport produktionskostnaden per deciton sockerbetor skulle ökas med 67 öre. Med utgångspunkt från nyss nämnda siffra av 7.12 kronor skulle följaktligen produktionskostnaden vid 8 kilometers avstånd från fabrik eller järnvägsstation uppgå till 7.79 kronor per deciton, och vid 7 kilometers avstånd till 7.57 kronor per deciton betor.

Enligt de sakkunnigas mening kunde man för kommande hushållningsår icke förutsätta så stor efterfrågan på matkålrötter, att av Nanneson förutsatta priset av 6 kronor per deciton kunde upprätthållas vid en mera utbredd odling av dylika. Däremot syntes det vara önskligt, att betodlingen genom lämpligt avvägt pris gjordes lika lönande som odlingen av potatis. Efterfrågan på potatis skulle för kommande år sannolikt bliva så stor, att det år 1918 gällande maximipriset knappast kunde beräknas falla, även om nytt minimi- eller maximipris icke komme att sättas. Från denna synpunkt kunde alltså priset å deciton sockerbetor ej sättas lägre än 7.65 kronor och toge man jämväl hänsyn till att potatisodlingen ofta gäve tillfälle att sälja s. k. tidigpotatis till priser, vilka läge betydligt över nyssnämnda maximipris, komme det verkliga jämförelsetalet att överstiga nyssnämnda belopp.

Det nyss beräknade produktionspriset för sockerbetor sammanfölle sålunda ganska nära med det, som framkomme vid jämförelse med nu gällande maximipris å potatis. Slutligen hade man vid sättande av betpriset att även taga hänsyn till sockerbetornas fodervärde. Detta angäves i Nils Hanssons handbok i utfodringslära

uppgå för normala fabriksbetor till 25 foderenheter per 100 kilogram. Då i Nannesons kalkyler vid utfodring av nötkreatur räknats med ett värde av 30 öre per foderenhet, hade alltså 100 kilogram sockerbetor för samma ändamål ett fodervärde av 7.50 kronor.

Det ovan anförda kunde synas giva fog för att fastslå ett betpris liggande mellan 7.50 och 8 kronor per deciton. Då de sakkunnigas majoritet icke desto mindre ansett sig böra biträda det från betodlarna framställda kravet å ett betpris av 8 kronor per deciton vid höstleverans, vilket pris med icke mindre än 2.90 kronor överstege det för år 1918 fastställda priset, hade utöver de förut anförda synpunkterna följande varit bestämmande. Till en början borde erinras, att den Nannesonska utredningen i vissa punkter kunde åberopas för fastställandet av ett betpris, som överstege de i det föregående meddelade slutsiffrorna. Det högsta direkta produktionspriset framkomme under antagande att konstgödsel gäves och samtidigt odlingsförhållandena vore mindre goda. Efter verkställd korrigering av vissa utgiftsposter utgjorde detta pris 7.21 kronor per deciton. I det föregående hade emellertid räknats med 7.12 kronor per deciton. Enligt vad de sakkunniga erfarit kunde numera väntas, att tillgången på konstgödsel skulle bli så stor, att det syntes skäligt räkna med, att åtminstone i det närmaste full konstgödsling skulle givas. Den direkta produktionskostnadssiffran komme då att med tillägg av kostnader för landsvägstransport utöver 5 kilometer uppgå till 7.88 kronor per deciton vid 8 kilometers avstånd från fabrik eller järnvägsstation och 7.66 kronor vid 7 kilometers avstånd.

Vidare hade i föregående räknats med en fraktkostnad per järnväg av 25 öre per deciton. Såsom redan påpekats, komme därvid fraktkostnaden för de odlare, som vore belägna på mer än 30 kilometers avstånd per järnväg från fabrik, icke att fullt täckas. Med hänsyn därtill att särskilt i Halland och Blekinge sockerbetsodling bedreves å orter, som vore belägna på mer än 30 kilometers järnvägsavstånd från fabrik, syntes häri förefinnas motiv för någon höjning av produktionspriset.

Beträffande den produktionskostnad, som framginge vid jämförelse med andra grödor, borde uppmärksammas, att, vad det ekonomiska utbytet beträffade, sockerbetsodlingen syntes hava att möta den starkaste konkurrensen från odlingen av vissa fröslag, oljeväxter, morötter och diverse köksväxter. Den erfarenhet, som särskilt under det senaste året vunnits rörande det ekonomiska resultatet av dylika odlingar, gäve anledning antaga, att dessa skulle komma att ytterligare utsträckas och att detta i många fall komme att ske på bekostnad av sockerbetsodlingen. Ett relativt högt pris å sockerbetorna syntes därför berättigat för att odlingen därav skulle erhålla ett stöd i konkurrensen med nyssnämnda odlingar.

Såsom förut framhållits, gällde det enligt sakkunnigmajoritetens mening att icke blott upprätthålla odlingen av sockerbetor i dess nuvarande omfattning, utan även att återvinna åtminstone något av den minskning, som ägt rum under de senaste åren. Denna minskning utgjorde enligt uppgifter, som av de sakkunniga införskaffats från svenska sockerfabriksaktiebolaget, 1,556 hektar under år 1918 och uppginge från 1916 års sockerbetsodling räknat, vilken dock varit den största hittills uppnådda, till icke mindre än 5,976 hektar, allt gällande den sydsvenska odlingen. Uppenbarligen krävdes det för att åstadkomma ett omslag i det minskade

intresset för sockerbetsodlingen ett pris, som erbjöde en viss lockelse för odlaren och trygghet för att därå nedlagd möda och kostnad väl lönade sig.

Ett ytterligare skäl för en ökad sockerbetsodling vore den stegring i konsumtionen av socker, som under ransoneringstiden inträtt inom breda lager av befolkningen företrädesvis på landsbygden. Samtidigt hade vissa kretsar av befolkningen på grund av ransoneringen nödgats underkasta sig en kännbar inskränkning i sin förutvarande konsumtion av socker. Det framställde sig därför såsom en angelägen uppgift att genom en rikligare tillgång på socker tillgodose den ökade efterfrågan på denna vara, som framdeles otvivelaktigt komme att göra sig gällande.

Visserligen vore för närvarande priset å rörsocker i produktionsländerna mycket gynnsamt och det låge då nära till hands att antaga, att det växande inhemska behovet kunde tillgodoses genom import i erforderlig utsträckning från dessa länder, varigenom konsumenterna skulle kunna få sitt behov tillgodosett utan att tillskyndas de kostnader, som följde av ett tillmötesgående av betodlarnas anspråk. Emellertid vore dessa importmöjligheter för närvarande mycket ovissa, enär man dels icke tillräckligt noga kände tillgångarna, dels svårigen kunde överskåda behovet i övriga länder, särskilt de krigförande, dels slutligen ej hade sig bekant, huruvida efter freden en ransonering av världens livsmedelstillgångar komme att äga rum och i vad mån vårt lands behov av socker under sådana förhållanden bleve i tillräcklig grad tillgodosett. Då de sakkunniga i följd av sitt uppdrag icke haft att närmare överväga de utvägar, som genom anlitan av import kunde stå till buds, men ansett dessa ovissa, hade det jämväl ur denna synpunkt ansetts angeläget, att befolkningens ökade behov av socker kunde i görlig mån tillgodoses genom inhemska odling av betor, även med risk att det inhemska priset därvid kunde ställa sig högre än importerad vara tilläventyrs kunde betinga under konsumtionsåret 1919—1920.

Av betodlarna hade vidare yrkats, att förutnämnda betpris av 8 kronor per deciton skulle fastställas såsom ett grundpris för höstleverans vid 16 procents sockerhalt med ett tilläggspris av 3 öre för varje överskjutande 0.1 procent samt 50 öres förhöjning å grundpriset per 100 kilogram av de betor, som lämnades å vinterleverans, medan det för år 1918 bestämda tilläggspriset utgjorde 2 öre och skillnaden mellan höst och vinterpriset 30 öre. Dessa förhöjningar, vilka, vad vinterpriset anginge, närmast utgjorde ersättning för betornas lagring, hade de sakkunnigas majoritet funnit motiverade med hänsyn till ökningen å grundpriset.

I fråga om frakten för sockerbetorna hade av betodlarna yrkats, att odlarna som hittills skulle betala halva frakten, dock högst 20 öre per 100 kilogram. Bolaget hade principiellt avvisat detta krav men dock under vissa villkor medgivit såsom särskilt undantag för år 1919 och för att stimulera nämnda års odling ett maximum för betodlarens fraktandel av 30 öre per 100 kilogram.

Då, såsom förut framhållits, de sakkunniga ansåge det önskvärt, att rayonen för sockerbetsodlingen något vidgades å de nuvarande produktionsorterna, syntes fog finnas för en begränsning till 25 öre av fraktkostnaden för de betodlare, som vore belägna på ett avstånd per järnväg av högst 30 kilometer från fabrik. Beträffande odlare på längre järnvägsavstånd syntes rimligt vara, att utöver nämnda 25 öre odlaren erlade hälften av den fraktkostnad, som belöpte på den 30 kilometer överstigande väglängden. Då emellertid med nuvarande höga fraktsatser

det komme att för staten, i sista hand alltså för konsumenterna, betydligt öka kostnaderna för sockerproduktionen, om odlingen särskilt gynnades å sådana på längre avstånd från fabrik belägna orter, där denna odling hittills icke vunnit insteg, såge sig de sakkunniga nödsakade föreslå, att nyssnämnda medgivande måtte begränsas till förutvarande betodlare eller ort, där betodling för vederbörande bolags räkning tidigare bedrivits.

De sakkunniga hava härefter berört vissa frågor om disponerande av avfallet från vederbörande sockerfabriker, om inköpsrätt för betodlare till viss mängd melass eller sockersnitsel, om viss garanti med anledning av förhållandet mellan potatispris och betpris samt om extra sockertilldelning till betodlare.

Vad slutligen beträffade det av Sveriges allmänna lantbrukssällskap framförda yrkandet om visst överpris för vad som levererades utöver den kvantitet, som motsvarade medeltalet av de senaste tre årens leverans, hade betodlarnas centralförening enhälligt beslutat avslå alla framställningar om premiering av ökad odling, enär dylika förslag skulle komma att i realiteten verka mer eller mindre orättvist för de odlare, som under föregående år haft en jämförelsevis stor odling. Då även de sakkunniga funnit avgörande betänkligheter möta mot en premiering av ökad odling, hade de icke kunnat biträda det sålunda av lantbrukssällskapet framförda kravet.

Mot de sakkunnigas ifrågavarande förslag har i vissa delar reservation anmälts av herrar Röing och Lembke.

Reservanterna hava framhållit, hursom majoriteten av de sakkunniga utgått från de förutsättningarna, att även med högst betydliga uppoffringar betodlingen inom landet under år 1919 borde utvidgas och att detta borde ske genom att för odlingen öppna områden, belägna på avsevärt avstånd från de fabriker, varest avverkningen av betor skulle äga rum. Båda dessa förutsättningar ansåge reservanterna icke vara betingade av omständigheterna eller förenliga med sund ekonomi. Ehuru de gärna ville medgiva, att en utsträckt betodling skulle kunna i viss mån vara fördelaktig för landet, kunde de dock icke bortse från det förhållandet, att under den tid, då betskörden under år 1919 komme att såsom socker konsumeras eller huvudsakligast under år 1920, mycket stor sannolikhet förefunnes för en betydande import av utländskt socker kanske till priser, som komme vida att understiga dem, som betingades av de inländska produktionsförhållandena. Det syntes därför, som vore det med klok ekonomi överensstämmande att tillse, att betpriset icke fastställdes till högre belopp än att därigenom säkerställdes producerandet av en kvantitet socker, tillräcklig för täckandet av det oundgängligaste behovet, och att man för erhållandet av den däröver behövlige kvantiteten anlitate import av utländskt socker.

Det medel för uppnåendet av en ökad sockerbetsodling, som av de sakkunnigas majoritet tillstyrktes, eller att indraga inom odlingsområdet platser, belägna på större avstånd från avverkningsplatsen, ansåge reservanterna innebära en betydande fara. Det kommande produktionsåret kunde icke undgå att röna inverkan av den övergång till mera normala förhållanden, inför vilken vi stode, och det syntes därför vara angeläget, att icke åtgärder vidtoges, som vore ägnade att förtrycka denna övergång i högre grad, än som oundgängligen krävdes av omständigheterna. Att under sådana omständigheter söka uppmuntra en odling av sockerbetor å platser, som vore på grund av deras genom avståndet betingade allt för stora

fraktkostnader m. m. olämpliga för odlingen och som därför så fort andra förhållanden inträffade måste övergivas eller ock för sitt fortbestånd krävde särskild hänsyn vid prissättningen, kunde endast rättfärdigas av utomordentliga förhållanden, vilka dock enligt reservanternas åsikt nu icke föreläge.

Majoriteten av de sakkunniga hade vid beräklandet av priset på betor utgått från, att odlingen av betor skulle vara lönande å platser, belägna på ett medelavstånd per järnväg räknat av 16 kilometer från avverkningsplatsen och med ett avstånd å landsväg från denna eller närmaste järnvägsstation av 8 kilometer. Det första av dessa avstånd borde rätteligen anses nu vara 11 kilometer. Genom antagandet av 16 kilometers medelavstånd mellan leveransplatsen och fabriken hade således redan ett betydande område, vilket ej förut tagits i anspråk för betodling, intagits i beräkningarna, och det syntes därför, som å denna areal, belägen inom en radie av 5 kilometer från järnvägsstationerna å den till samma avstånd uppgående järnvägssträcka, tillräckligt område borde vara tillfinnandes för även en utsträckt betodling. Reservanterna kunde därför icke inse behövligheten av att utsträcka arealen jämväl genom att i beräkningarna upptaga områden, belägna ytterligare 3 kilometer utom denna 5 kilometers radie och varigenom produktionskostnaderna skulle belastas med landsvägstransporter, beräknade till 67 öre per 100 kilogram. Det i de Nannesson'ska beräkningarna upptagna produktionskostnadspriset, sådant det föreläge efter verkställd reduktion av de sakkunniga, eller 7.12 kronor per 100 kilogram betor, syntes reservanterna vara den summa, vilken av de sakkunniga bort läggas till grund för beräkningen av betpriset och icke det av majoriteten antagna 7.79 kronor.

Enligt beräkningar, även verkställda av Nannesson, borde betor betinga ett pris av 7.65 kronor per 100 kilogram för att kunna jämnställas med potatis, betald med 12 kronor per samma kvantitet. De sakkunniga hade emellertid utgått från det antagandet, att skörden för betor skulle betydligt understiga medelskörden, under det att Nannesson beräknat en medelskörd för såväl potatis som betor. På grund av denna olikhet i utgångspunkt syntes det reservanterna, som vore det av Nannesson funna jämförelsetalet icke tillämpligt, utan borde underkastas en reduktion. De ville ej heller underlåta att framhålla, att de sakkunniga vid beräklandet av betpriset utgått från, att sockerhalten hos betorna skulle uppgå till endast 16 procent, och helt bortsett från det förhållandet, att sockerhalten i betorna i regel betydligt överstege denna sockerhalt. Om denna omständighet toges med i beräkningen, bleve sockerbetodlingen, även jämförd med potatisodlingen, fördelaktigare än vad som framginge ur vad som av de sakkunniga anförts.

Reservanterna ansåge således, att ett pris av 7.12 kronor per deciton vore tillräckligt för att ersätta kostnaderna för produktionen under minst gynnsamma omständigheter och att det därjämte möjliggjorde odling å område, varest eljest betor endast mera undantagsvis odlades, i följd varav detsamma också för produktionen å mera gynnade platser innebure ett motsvarande överpris, ägnat att där framlocka ytterligare odling.

Den extra ersättning, som plägat utgå i form av ökat pris för vinterleverans, föresloge reservanterna måtte beräknas till 45 öre per 100 kilogram betor såsom skälig ersättning för det extra arbete, som den sena leveranstiden medförde.

Det föreslagna tillägget av 3 öre för varje 0.1 procent sockerhalt utöver 16 procent syntes vara för högt tilltaget, och ett belopp av 2.5 öre borde få anses såsom skälig ersättning härför.

Det av betodlarna framställda, av de sakkunnigas majoritet understödda kravet på en proportionerlig förhöjning i betpriset, därest potatispriset skulle fastställas utöver 12 kronor per 100 kilogram, ansåge reservanterna icke böra bifallas, med mindre än att det även stipulerades, att, därest potatispriset fastställdes under det angivna priset, betodlarna skulle vidkännas en däremot svarande nedsättning i betpriset.

Med anledning av vad sålunda förekommit beredde jag mig tillfälle att samråda med representanter för de sydsvenska betodlarna. Å dessas vägnar fördes överläggningarna av godsägaren friherre J. Bennet, ledamoten av riksdagens första kammare J. P. Jespersson och landstingsmannen P. Stensson i Flenninge. Någon överenskommelse kunde emellertid icke träffas, utan slutades förhandlingarna därmed, att jag den 21 januari 1919 förklarade mig villig tillstyrka erforderliga åtgärder från statens sida för att betodlarna måtte tillförsäkras ett pris av 7 kronor 50 öre vid höstleverans och 8 kronor vid vinterleverans för betor med 16 procent sockerhalt samt på i huvudsak övriga av sakkunnigmajoriteten föreslagna villkor. Betodlarnas förenämnda representanter förklarade sig däremot icke kunna för sin del godkänna nämnda pris.

*Ersättning åt
sockerfabriks-
aktiebolagen.*

Beträffande den ersättning, som borde beredas sockerbolagen för täckande av dels den återstod av merkostnaderna för konsumtionsåret 1918—1919, vilken icke ersatts genom de i propositionen nr 103 vid 1918 års riksdag angivna åtgärder, dels ock merkostnaderna för 1919 års betskörd, hava de sakkunniga yttrat sig i en P. M. den 31 januari 1919. De hava därvid åberopat en vidlyftig skriftväxling med svenska sockerfabriksaktiebolaget, vilken utmynnat i en av bolaget avgiven konfidentiell kalkyl över bolagets inkomster och utgifter för tiden 1 november 1918—31 oktober 1919. Enligt uppgift från bolaget ingå i sistnämnda kalkyl samtliga produktionskostnader för framställning av socker av 1918 års betskörd samt kostnader för det utvunna sockrets distribuering till allmänheten i den mån de träffa bolaget samt en till 26,000,000 kronor beräknad merkostnad för 1919 års betskörd jämförd med år 1918. De sakkunniga hava lagt denna kalkyl till grund för sina beräkningar och hava efter granskning av densamma uppgjort följande tablå över bolagets beräknade utgifter och inkomster under konsumtionsåret den 1 november 1918—31 oktober 1919.

Utgifter.

Ingående sockerlager den 1 november 1918	kr.	8,449,536: 41
Utgifter för råsockerfabriker och raffinaderier enligt bolagets kalkyl	kr.	92,075,058: 29
Avgår..... 8,162,100: — — 4,248,084: 92 = »	3,914,015: 08	» 88,161,043: 21
Emballage	»	3,687,244: 80
Sockerskatt	»	18,715,472: —
Försäljningsrabatter	»	5,045,088: 17
Huvudkontoret	»	1,431,834: 70
Merkostnader för 1919 års betskörd	»	27,500,000: —
För täckandet av bolagets risk och vinst:		
Till oförutsedda utgifter	kr.	1,060,725: 25
» pensionsfonden	»	400,000: —
» reservfonden	»	1,250,000: —
» utdelning å aktiekapitalet med 5 %	»	6,750,000: — » 9,460,725: 25
Summa	kr.	162,450,944: 54

Inkomster.

Statsbidrag till 1918 års betodling:

Skattelindring $\frac{1}{4} - \frac{31}{10}$ 1918	kr.	6,191,434: 43
Höjt sockerpris $\frac{1}{4} - \frac{31}{10}$ »	»	7,262,548: 67
Lösenavgifter	»	6,000,000: — kr. 19,453,983: 10
Melass	»	3,996,666: 50
Betmassa	»	732,596: —
Sockersnitset	»	777,728: 50
Socker:		
Försäljning november och december (inkl. emballage) ton 15.073.1	kr.	11,860,510: 94
För januari ... » 9,000.0	kr.	9,357,338: —
» februari —		
oktober ... » 92,898.6 »	97,116,103: —	» 106,473,441: — » 118,333,951: 94
Summa ton 116,971.7		
Frakttillägg Göteborg och Stockholm	»	1,027,028: —
Sirap	»	1,893,920: —
Emballago januari—oktober	»	2,894,464: —
Utgående sockerlager 31 oktober 1919	»	13,340,606: 50
Summa	kr.	162,450,944: 54

De sakkunniga hava uti ifrågavarande P. M. den 31 januari 1919 anført huvudsakligen följande:

Mot de i bolagets kalkyl å *debetsidan* intagna poster hade de sakkunniga funnit anledning till anmärkning endast mot de poster, till vilka utgifterna för råsockerfabrikerna och raffinaderierna upptagits, samt posten, som avsåge täckande av bolagets risk och vinst.

Råsockerfabrikernas och raffinaderiernas utgifter hade i bolagets kalkyl upptagits till kronor 92,075,058: 29. Bland de i denna summa ingående utgiftsposter funnes posten »avskrivningar». Dessa hade för innevarande konsumtionsår av bolaget upptagits till 8,162,100 kronor, under det att de i bolagets kalkyl för föregående konsumtionsår upptagits till kronor 4,248,084: 92. De sakkunniga kunde emellertid icke finna, att skäl föreläge för godkännande av de av bolaget i förhållande till föregående konsumtionsår yrkade högre avskrivningsbeloppen, vilka grundade sig på de förhöjda värden, som bolaget lagt till grund för sina brandförsäkringar, utan ansåge, att till grund för avskrivningarna borde läggas byggnaders, maskiners och inventariers bokförda värden. Vid sina beräkningar hade de sakkunniga sålunda utgått från avskrivningar, uppgående till samma belopp, som bolaget självt föreslagit för föregående konsumtionsår, eller kronor 4,248,084: 92.

Under rubrik »för täckande av bolagets risk och vinst» hade bolaget upptagit ett belopp av kronor 13,295,179: 17. Enligt av bolaget förut avgiven P. M. skulle i nämnda belopp ingå, *dels* för oförutsedda utgifter ett belopp, som gäve sig självt såsom skillnad mellan beräknade inkomster och utgifter och som upptagits till kronor 845,179: 17, *dels* avsättning till pensionsfonden 400,000 kronor, *dels* avsättning till reservfonden 1,250,000 kronor, *dels* ock utdelning till aktieägarna 10,800,000 kronor, vilket sistnämnda belopp sålunda vore att betrakta såsom bolagets vinstandel. De sakkunniga tillåte sig framhålla, att Kungl. Maj:t under vissa villkor medgivit, att bolaget under år 1917—1918 finge tillgodoräkna sig 200,000 kronor för avsättning till pensionsfonden, 775,000 kronor för avsättning till reservfonden samt en vinst av 5 procent å bolagets aktiekapital 135,000,000 kronor, eller 6,750,000 kronor. Mot ökningen av det belopp, som vore avsett att tilldelas pensionsfonden, hade de sakkunniga intet att invända, då anspråken på bolaget från dess pensionärers sida antagligen komme att ökas, och ej heller emot att under nuvarande utomordentliga förhållanden jämväl ett belopp av 1,250,000 kronor avsattes till reservfonden. Till täckande av oförutsedda utgifter hade de sakkunniga beräknat ett belopp av kronor 1,060,725: 25. Vad bolaget i sina skrivelser anfört angående beräklandet av det i bolagets anläggningar nedlagda kapitalet hade de sakkunniga icke funnit vara av den art, att det borde föranleda, att bolaget nu tillerkändes större vinstandel, än vad av bolaget fordrades under föregående år, i all synnerhet som de framlagda beräkningarna av bolagets »eget verkliga kapital» icke varit underkastade granskning vare sig vad beträffade själva värdesättningen eller kapitalets karaktär av nödvändigt produktionskapital. I anledning härav tillstyrkte de sakkunniga, att samma belopp som förut eller 6,750,000 kronor, utgörande 5 procent av det nominella aktiekapitalet, måtte upptagas såsom bolagets vinstandel i kalkylen för konsumtionsåret 1 november 1918—31 oktober 1919.

Bland utgifterna hade av de sakkunniga upptagits en post å 27,500,000 kronor för täckande av merkostnaderna för 1919 års betskörd. Denna siffra hade i bolagets kalkyl upptagits till 26,000,000 kronor och skillnaden vore beroende på av de sakkunniga företagna jämkningar i den inlämnade kalkylens såväl debet- som kreditposter. Samma skäl, som legat till grund för att 1917 års sockersakkunniga

föreslagit, att merkostnaderna för betskörden år 1918 skulle uttagas under konsumtionsåret 1917—1918, ansåge de sakkunniga fortfarande och i än högre grad föreligga för att redan under innevarande konsumtionsår uttaga ett avsevärt belopp för täckande av merkostnaderna för betskörden år 1919.

I avdelningen för *inkomster* vore i första hand upptagna de bidrag, som under det gångna året uppburits för täckande av merkostnaderna för 1918 års betskörd. För detta ändamål hade bolaget under tiden den 1 april till 31 oktober 1918 åtnjutit en skattelindring av 10 öre per kilogram socker, vilken besparat bolaget en summa av kronor 6,191,434: 43. De förhöjda försäljningsavgifterna hade till den 31 oktober inbringat en summa av kronor 7,262,548: 67. Vidare skulle för täckandet av dessa merkostnader få tagas i anspråk den lösenavgift, som inflöte för s. k. industrisocker. Denna avgift hade dittills inbringat så betydande belopp, att för nyssnämnda ändamål kunde avses en summa av 6,000,000 kronor. I kalkylerna hade alltså för täckandet av merkostnaderna för 1918 års betskörd upptagits en summa av tillsammans 19,453,983 kronor.

I enlighet med bolagets förslag hade försäljningarna av melass, betmassa och sockersnitsel beräknats tillsammans inbringa 5,506,991 kronor.

Vid den under de senaste åren genomförda ransoneringen av socker hade den årliga förbrukningen begränsats till 100,000 à 105,000 ton. De sakkunniga ansåge emellertid, att man nu med tanke på den framtida importen borde utan risk kunna räkna med, att hela årsproduktionen förbrukades, utan att någon del därav behövde reserveras för framtiden. Enligt bolagens uppgifter kunde årsproduktionen av raffinerat socker beräknas uppgå, för svenska sockerfabriksaktiebolaget till nära 117,000 ton och för mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag till 6,453 ton. Förbrukningen under året kunde alltså vara 123,500 ton, utan att det reservlager, som legat inne den 1 november 1918, behövde anlitas. I följd härav hade de sakkunniga, efter att hava inhämtat folkhushållningskommissionens sockeravdelnings samtycke, beräknat årets sockerförbrukning lika med årsproduktionen. Härigenom vunnes dels möjlighet att vid behov öka sockerransonerna eller den allmänna tilldelningen av syltsocker, dels ock den fördelen att årets kostnader komme att fördelas på en större sockermängd, varigenom priset kunde sänkas.

Bolagets försäljning av socker under november och december månader 1918 hade uppgått till 15,073:1 ton, vilka inklusive emballage i kalkylen upptagits till det verkligt debiterade priset. Försäljningen under januari 1919 hade beräknats till 9,000 ton, varvid räknats med de priser, som bestämts i förordningen den 31 december 1918. Under månaderna februari till och med oktober 1919 hade försäljningen uppskattats till 92,898: 6 ton, för vilka bolaget i sin senast avlämnade kalkyl räknat med ett medelpris av 111 öre per kilogram. Genom av de sakkunniga företagna reduktioner av utav bolaget föreslagna avskrivningar å inventarier och byggnader samt utdelning å aktiekapitalet hade utgifterna nedbringats så mycket, att de borde kunna täckas av årets inkomster av sockerförsäljning till de den 31 december 1918 fastställda priser. De sakkunniga hade därför även för tiden efter den 1 februari 1919 räknat med de sistnämnda sockerprisen. Hela konsumtionsårets sockerförsäljning skulle då inbringa kronor 118,333,951: 94.

Enligt förordningen den 31 december 1918 finge till maximipriset för socker, som tillverkats vid fabrik i Stockholm eller Lidköping, tillägg göras med 3 kronor och för dylik vara, tillverkad vid fabrik i Göteborg, med 2 kronor 50 öre, allt per

100 kilogram. Dessa fraktkbelopp hade, i den mån de belöpte sig på svenska sockerfabriksaktiebolaget, enligt bolagets förslag beräknats till 1,027,028 kronor.

På grund av att bolaget i sin kalkyl räknat med bland annat höjda sirapspris från och med den 1 februari 1919, hade bolaget upptagit posten försäljning av sirap till 2,103,980 kronor. Då de sakkunniga ej räknat med ytterligare höjning av priset, uppstode en minskning å nämnda post till 1,893,920 kronor.

Vid försäljningen under månaderna januari—oktober 1919 hade emballage debiterats med 2,894,464 kronor, varemot de sakkunniga ej hade något att erinra.

Utgående sockerlager hade med ett grundpris av 63 öre på krossad melis värderats till kronor 13,340,606: 50. Ifrågavarande grundpris utgjorde enligt bolagets uppgifter den ungefärliga produktionskostnaden, sedan förut omnämnda kostnader för inköp av betor frändragits.

I bolagets P. M. den 18 november 1918 hade bolaget för täckande av merkostnaderna för inköp av 1919 års betskörd och dennas förädling begärt 40,760,000 kronor, vilka beräknats täcka både skillnaden i merkostnaderna mellan 1918 och 1919 års betskördar, 28,560,000 kronor, och den summa av 12,200,000 kronor, som bolaget ansett sig behöva för att med full trygghet kunna förbinda sig att under rådande förhållanden utbetala de höga betpriser, som krävdes. De sakkunniga hade emellertid icke ansett sig kunna föreslå, att bolaget måtte tillerkännas rätt att i form av överpris å socker och sirap på förhand uppbära ett så stort belopp, som 40,760,000 kronor, enär priset å socker i så fall måste ytterligare betydligt stegras. De sakkunniga ansåge det däremot skäligt, att staten iklädde sig garanti för sådana av Kungl. Maj:t godkända kostnader för inköp av 1919 års betskörd och dennas förädling, som möjligen icke kunde täckas av härför av bolaget på förhand mot redovisningsskyldighet uppburna medel och av den skattelindring, som riksdagen kunde komma att besluta, och som icke heller kunde uttagas vid det framställda sockrets försäljning. I anledning av vad sålunda anförts, hade de sakkunniga i sin kalkyl för merkostnader för inköp av 1919 års betskörd och dennas förädling endast upptagit ett belopp av 27,500,000 kronor.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle alltså bolaget hava att under månaderna januari—oktober 1919 vid försäljning av socker och sirap uppbära de pris, som fastställdes i förordningen den 31 december 1918. Dessa pris beräknades täcka såväl samtliga kostnader för 1918 års betskörd och dennas förädling, som förberörda belopp kronor 27,500,000. Vid försäljningen under ifrågavarande tid avsåges 27 öre per kilogram försålt socker att täcka sistnämnda belopp. Dessa i förskott uppburna medel borde av bolaget fonderas med framtida redovisningsskyldighet för såväl det uppburna kapitalet som därå löpande ränta.

Merkostnaderna för 1918 års betskörd hade av bolaget beräknats till kronor 24,064,592: 83. Bolaget hade i skattelindring räknat sig tillgodo och i överpris uppburit tillsammans kronor 13,453,983: 10. För täckande av resterande kronor 10,610,609: 73 funnes kronor 6,000,000 tillgängliga av influtna lösenavgifter för industrisocker, och återstoden, kronor 4,610,609: 73, inginge i innevarande års kalkyl och komme således att likvideras därmed, att bolaget för innevarande konsumtionsår uppbure de i sakkunnigas kalkyl upptagna sockerprisen.

Åtskilliga förhållanden medförde, att de verkliga kostnaderna för inköp av 1919 års betskörd och dennas förädling ännu icke kunde noggrant beräknas. Kostnaden för betskörden blev givetvis i första hand beroende på den blivande bet-

odlingens omfattning och huruvida skörden utfölle mer eller mindre gynnsamt, under det att kostnaderna för skördens förädling komme att i hög grad påverkas av det allmänna ekonomiska läget och dettas inflytande på t. ex. priset å stenkol, smörjor och andra förbrukningsartiklar. Det förelåge också svårighet att nu i detalj beräkna, huru de en gång fastställda merkostnaderna lämpligen skulle täckas, då det därför behövlige beloppet i hög grad bleve beroende på om årsförsäljningen av socker komme att stanna vid den i det föregående beräknade. Skulle en omfattande betodling, gynnsamma skördeutsikter eller ökad möjlighet av import under året medföra, att ransoneringen kunde upphävas och sockerhandeln helt frigivas, komme detta givetvis att öka försäljningen, så att denna kunde komma att omfatta även större delen av det i det föregående beräknade lagret vid konsumtionsårets slut, varigenom på förhand uppburna belopp för täckande av förberörda merkostnader skulle betydligt ökas. Å andra sidan kunde under nästföljande konsumtionsår prisen å socker och sirap bliva så låga, att den vid försäljning av dessa varor erhållna summan jämte bolaget tillerkänd ersättning i form av överpris, skattelindring och lösenavgifter ej täckte produktionskostnaderna.

Enligt av folkhushållningskommissionens sockeravdelning lämnad uppgift hade av föregående års riksdag beslutade lösenavgifter för s. k. industrisocker till den 15 januari 1919 inbringat	kr. 10,132,777: 04,
av vilka till svenska sockerfabriksaktiebolaget för täckande av resterande merkostnader för 1917 års betskörd utbetalts	kr. 1,759,925: 60
och till mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag	» 530,000: —.
Dessutom hade för bestridande av omkostnaderna för sockerransoneringen under år 1917 avsatts	» 626,826: 66
och för år 1918	» 770,000: — » 3,686,752: 26
Resten kr. 6,446,024: 78	

utgjorde således den 15 januari 1919 tillgängliga lösenavgifter. Om härtill lades vad efter berörda dag influtit, syntes summan vara tillräcklig för utbetalande av dels 6,000,000 kronor till svenska sockerfabriksaktiebolaget såsom resterande ersättning för merkostnaderna för inköp av 1918 års skörd och dels kronor 533,315: 69, som beräknats skola för samma ändamål utgå till mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag.

Enligt folkhushållningskommissionens sockeravdelnings beräkningar kunde till den 31 oktober innevarande år inflytande lösenavgifter för industrisocker beräknas till 4 å 4.5 miljoner kronor. Enligt riksdagens beslut utginge dock dessa lösenavgifter endast till den 1 mars 1919. Då de emellertid med all sannolikhet bleve behövlige för täckande av såväl svenska sockerfabriksaktiebolagets som mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolags merkostnader för inköp av 1919 års betskörd och dennas förädling, ansåge de sakkunniga det önskligt, att tiden för ifrågavarande lösenavgifters utgående måtte utsträckas till den 1 mars 1920. Det syntes dock vara mindre sannolikt, att lösenavgifter skulle kunna upptagas för hela den föreslagna tiden, då ökad import efter nästa konsumtionsårs ingång möjligen skulle medföra svårigheter för lösenavgifters upptagande. På grund härav hade de sak-

kunniga icke ansett sig böra beräkna de på denna väg inflytande medlen, sedan kostnaderna för sockerransoneringen frångäts, till högre belopp än 3,800,000 kronor.

Genom det föreslagna priset å socker hade i det föregående beräknats, att till den 1 november 1919 skulle för täckande av merkostnader för innevarande års betskörd inflyta ett belopp av 27,500,000 kronor. Lades härtill det för lösenavgifters inflytande beräknade beloppet, kronor 3,800,000, skulle staten alltså förfoga över 31,300,000 kronor för att möta de krav, som föranleddes av merkostnaderna för 1919 års betskörd och dennas förädling.

För att kunna bedöma denna summas tillräcklighet för det avsedda ändamålet måste man söka beräkna summan av merkostnaderna för den blivande skörden. De av bolagen framställda kraven hade härvid tjänat såsom ledning för av de sakkunniga gjorda beräkningar.

I en framställning den 18 december 1918 hade svenska sockerfabriksaktiebolaget — utgående från en betskörd av 952,000 ton med ett höstpris av 8 kronor samt ett vinterpris av kronor 8.50, allt per 100 kilogram betor — beräknat merkostnaderna för inköp av 1919 års betskörd till 28,560,000 kronor. Om nu betpriset med oförändrade villkor i övrigt upptoges 50 öre lägre per 100 kilogram än bolaget beräknat, medförde detta, att merkostnaden för berörda inköp ej skulle uppgå till mer än 23,800,000 kronor. Lades härtill det garantibelopp, 12,200,000 kronor, som bolaget ansett sig behöva, skulle merkostnaderna för inköp av 1919 års betskörd uppgå till 36,000,000 kronor. Bolaget hade antagit, att betodlingen innevarande år skulle bli omkring 20 procent större än under år 1918, men med det sänkta betpriset skulle med sannolikhet följa, att betodlingen finge mindre omfattning, än vad av bolaget beräknats. Redan vid en minskning av 10 procent å den av bolaget beräknade betodlingen skulle merkostnaderna sänkas till 32,400,000 kronor. Till denna summa borde dock läggas de ersättningskrav, som kunde framställas av mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag. Dessa uppginge innevarande år till 3,400,000 kronor och upptoges här till samma belopp. Den sammanlagda merkostnaden för 1919 års betskörd och dennas förädling kunde alltså approximativt uppskattas till 35,800,000 kronor.

Till det förut nämnda beloppet av tillgängliga medel, 31,300,000 kronor, borde läggas 1,000,000 kronor, som kunde beräknas inflyta som överpris vid mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolags försäljning av årets sockerproduktion. Den sålunda erhållna summan, 32,300,000 kronor, vore dock ej tillräcklig för att täcka de beräknade behoven, varför de sakkunniga såge sig nödsakade jämväl föreslå sänkning av sockerskatten för tiden den $\frac{1}{4}$ — $\frac{31}{10}$ 1919. Om sänkningen sattes till 5 öre — vilket innebure, att accisen per kilogram tillverkat socker skulle utgå, för svenska sockerfabriksaktiebolaget med 11 öre i stället för 16 öre och för mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag med 7 öre i stället för 12 öre — utgjorde detta en lindring för bolagen av 3,500,000 kronor. Härigenom skulle för täckande av merkostnaderna för 1919 års betskörd och dennas förädling inflytande medel uppgå till 35,800,000 kronor.

De i det föregående approximativt gjorda beräkningarna för merkostnaderna för 1919 års betskörd och dennas förädling kunde alltså sammanfattas sålunda:

Vid svenska sockerfabriksaktiebolaget	kr. 32,400,000
Vid mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag	» 3,400,000
Summa kr. 35,800,000.	

Till berörda merkostnaders täckande beräknades följande belopp bliva tillgängliga:

Överpris vid försäljning av socker:

Vid svenska sockerfabriksaktiebolaget	kr. 27,500,000	
Vid mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag	» 1,000,000	kr. 28,500,000
Lösenavgifter		» 3,800,000
Skattelindring		» 3,500,000
Summa kr. 35,800,000.		

Jämte det de sakkunniga med anledning härav hemställt, att åtgärder måtte vidtagas i syfte att hittills utgående lösenavgifter för s. k. industri- och restaurangsocker även måtte upptagas för tiden den 1 mars 1919 till samma datum 1920 samt att accisen för inom riket tillverkat socker mellan den 1 april och 31 oktober 1919 måtte nedsättas med 5 öre per kilogram, hava de tillika hemställt, att staten gentemot svenska sockerfabriksaktiebolaget måtte ikläda sig garanti för sådana av Kungl. Maj:t godkända kostnader för inköp av 1919 års betskörd och dennas förädling, som möjligen icke täcktes av härför av bolaget på förhand mot redovisningsskyldighet uppburna medel och av den skattelindring, som riksdagen kunde komma att besluta, och som icke heller kunde uttagas vid det framställda sockrets försäljning.

Beträffande mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag hava de sakkunniga den 31 januari 1919 avgivit en särskild P. M. och därvid yttrat sig över två av nämnda bolag ingivna framställningar i ämnet. De sakkunniga hava anfört huvudsakligen följande:

Ang mellersta
Sveriges soc-
kerfabriks-
aktiebolag.

Bolagets uttalade önskemål om statens medverkan för säkerställande av utdelning åt aktieägarna — enligt bolagets förslag 8 procent till preferensaktieägare och 5 procent till stamaktieägare — ansågo sig de sakkunniga icke kunna tillstyrka. Det borde i detta sammanhang erinras att bolaget, på grund av att det arbetade under mindre gynnsamma förhållanden, av 1918 års lagtima riksdag tillerkänts lindring i sockerskatten för en ny femårsperiod med 4 öre per kilogram. Då bolaget sålunda redan för flera år framåt tillförsäkrats en gynnsam undantagsställning, ansågo de sakkunniga sig förhindrade att nu föreslå annat understöd åt bolaget än det, som vore behöfvligt för täckande av innevarande tillverkningsårs merkostnader samt merkostnader för inköp och förädling av 1919 års betskörd.

Enligt bolagets av de sakkunniga granskade kalkyler uppginge merkostnaderna för tillverkningsåret 1918—1919, då dessa kostnader jämfördes med för bolaget normala kostnader före kriget, till 3,404,863 kronor, av vilka 1,458,651 kronor härleddes av det stegradе betpriset år 1918 och 1,946,212 kronor av de stegringar, som berörde arbete, stenköl och andra förbrukningsartiklar samt produktionskostnaderna i övrigt. Vid beräkning av merkostnaderna för inköp av betor under år 1918 hade höjningen av betpriset, i enlighet med en av bolaget före påbörjandet av 1918 års betodling till jordbruksdepartementet avlämnad förbindelse upptagits till samma belopp som för svenska sockerfabriksaktiebolaget eller kronor 2.90 per 100 kilogram.

Under sin granskning av sagda kalkyler hade de sakkunniga av representeranter för bolaget fått alla begärda upplysningar och förklaringar, efter vilkas afgivande de sakkunniga icke hade något att anmärka mot den beräknade summan merkostnader.

På grund av merkostnader för 1918 års betskörd efter kronor 2.90 per deciton hade bolaget för denna skörd, uppgående till 502,983 deciton, haft att fordra

kr. 1,458,651: —.

Under år 1918 hade bolaget redan uppburit:

i form av skattelindring under tiden den $\frac{1}{4} - \frac{31}{10}$ kr. 358,251: 42

» » » överpris för försålt socker den $\frac{1}{4} - \frac{31}{10}$ » 456,712: 72

» » » » » » » $\frac{1}{11} - \frac{31}{12}$ » 110,371: 17

» 925,335: 31

Resten kr. 533,315: 69

hade alltså återstått oreglerad vid årsskiftet.

För täckandet av bolagets övriga merkostnader för innevarande konsumtionsår och för det höjda betpriset år 1919 funnes att tillgå samtliga höjningar av sockerpriset, som för innevarande konsumtionsår icke redan upptagits i det föregående. Vid beräklandet av ovanstående överpris för täckandet av merkostnaderna för 1918 års betskörd hade endast räknats med den förhöjning av 17 öre per kilogram bitsocker och 12 öre per kilogram för övriga sockerslag, som 1918 års lagtima riksdag anvisat för detta ändamål. Då merkostnaderna i det föregående beräknats på grundval av normala förhållanden, borde för täckandet av dessa kostnader tagas i anspråk samtliga prisförhöjningar å socker, som vidtagits efter krigets utbrott, jämte den bolaget medgivna rätten att beräkna förhöjda fraktkostnader för det expedierade sockret.

För tiden 1 november—31 december 1918 hade bolaget i sina kalkyler upptagit dessa förhöjningar till ett sammanlagt genomsnittspris av 9.584 öre per kilogram. Mot denna siffra hade de sakkunniga icke något att erinra, alldenstund för denna tid prisförhöjningen av den 1 april 1918 använts för täckande av merkostnaderna för inköp av 1918 års betskörd. Efter den 1 januari 1919 skulle till ovan angivna sammanlagda genomsnittspris läggas såväl prisförhöjningen den 1 april 1918 med 17 öre per kilogram bitsocker och 12 öre å andra sockersorter som prisförhöjningen den 2 januari 1919 med ytterligare 31.5 öre för bitsocker och 27 öre för andra sockersorter. Härtill komme dessutom en från sistnämnda dag enligt förordningen den 31 december 1918 förhöjd fraktersättning med 50 öre per 100 kilogram samt liknande förhöjning i priset på sockerlådor. Enligt bolagets av de sakkunniga

granskade beräkningar motsvarade dessa prislehöjningar för tiden efter den 1 januari 1919, sedan 3.6 procents försäljningsprovision avdragits, ett sammanlagt överpris per kilogram försålt socker av 50.445 öre.

Den sockermängd, som kunde framställas av 1918 års sockerskörd, hade med ett raffinadutbyte av 92.5 procent av bolaget beräknats till 6,542,987 kilogram raffinad. Försäljningen härav komme att inbringa i överpris:

För november och december 1918:

851,095 kilogram à 9.584 öre	kr. 81,569: 03	
efter avdrag av 3.6 procent försäljningsrabatt	» 2,936: 49	
utgörande netto		kr. 78,632: 54

för januari—oktober 1919:

5,691,892 kg. à 50.445 öre	» 2,871,844: 11	
	Summa kr.	2,950,476: 65.

Då bolagets merkostnader för tillverkningsåret 1918—1919, utan att merkostnaderna för inköp av 1918 års betskörd medräknades, uppginge till

	kr. 1,946,212: —,
--	-------------------

återstode alltså för täckande av merkostnaderna för 1919 års betskörd

	» 1,004,264: 65.
--	------------------

Denna summa borde av bolaget mot redovisningsskyldighet till staten fondas för avsett ändamål, varvid dock borde beaktas, att denna fondering skulle äga rum först sedan merkostnaderna för bearbetandet av 1918 års skörd, kronor 1,946,212, blivit täckta.

Nämnda belopp, kronor 1,004,264: 65, syntes emellertid sannolikt icke bliva tillräckligt för att täcka merkostnaderna för 1919 års betskörd. Att fixera dessa syntes dock möta än större svårigheter, än för svenska sockerfabriksaktiebolaget varit fallet. Den av mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolags betodlare bedrivna odlingen hade nämligen år från år växlat ganska avsevärt. Här liksom i Skåne hade minskningen i betodlingen huvudsakligen skett hos de större odlarna, till stor del beroende på svårigheten för dem att erhålla arbetskraft. Skulle emellertid det nu höjda betpriset hava till följd, att betarealen i mellersta Sverige återfinge samma omfattning som år 1916 eller år 1914, kunde detta medföra så betydliga stegringar i kostnaderna för 1919 års betskörd, att frågan om dessas täckande först kunde slutbehandlas, då odlingens omfattning och årets skörderesultat vore kända. För att bolaget under dessa förhållanden skulle kunna ikläda sig den risk, som ingående av nya kontrakt med betodlarna på grundval av det förhöjda betpriset innebure, ansåge de sakkunniga det behöfligt, att staten iklädde sig garanti för de av Kungl. Maj:t godkända kostnader härför, som icke täcktes av nyssnämnda, på förhand uppburna belopp jämte den skattelindring, riksdagen kunde komma att besluta, och som icke heller kunde uttagas genom sockrets försäljning under konsumtionsåret 1919—1920.

Departements-
chefen.

Såsom av den nu lämnade redogörelsen framgår, avsågs icke med de av 1918 års lagtima riksdag fattade besluten angående ersättning för merkostnader för förarbetande av 1918 års sockerbetsskörd, att ersättning härför till hela det beräknade beloppet skulle beredas genom de då beslutade åtgärderna. En del av sagda merkostnader lämnades att ersättas under innevarande konsumtionsår enligt de beslut, som i sådant avseende kunde framdeles bliva fattade. Sedan härtill använts i enlighet med fjolårets beräkning de intill den 1 november 1918 influtna lösenavgifterna för industrisocker samt även efter nämnda dag influtna dylika avgifter måst till någon del tagas i anspråk i samma syfte, skall, på sätt framgår av de sakkunnigas utredning den 31 januari 1919, återstoden av ersättningen för innevarande konsumtionsår erhållas genom uppbärande av de fastställda sockerprisen.

Den höjning i sockerpriset, som vidtog den 2 januari 1919, avsåg emellertid till huvudsaklig del att täcka de ökade kostnader för sockerproduktionen, som redan då med visshet kunde förutses skola inträda för konsumtionsåret 1919—1920.

Med hänsyn till att sockerbetsodlingen och sockerfabrikationen för detta konsumtionsår redan nu måste planläggas, uppställer sig frågan, huruvida detta kan ske utan statens direkta ingripande i likhet med vad som varit fallet under de bägge senaste åren.

Vid besvarandet av denna fråga kan man naturligtvis icke bortse från de förändringar i det allmänna läget, vilka inträtt sedan frågan om åtgärder från statens sida för att säkerställa nödig tillgång å socker för den svenska konsumtionens behov senast hänsköts till riksdagen. Även med tillbörlig hänsyn tagen till dessa förändringar finner jag emellertid omständigheterna vara sådana, att statsmakterna icke kunna undgå att vidtaga åtgärder för att åtminstone det oundgängligaste behovet av socker blir tryggt även för nästa konsumtionsår genom produktion inom landet.

Såsom de sakkunniga framhållit måste det betraktas såsom ganska ovisst, i vad mån import av socker kan komma att äga rum. Att i nämnvärd mån taga större hänsyn till dylik import än de sakkunniga gjort synes mig icke vara tillrädligt. Men under sådana förhållanden måste från statens sida i första hand tillses, att en sockerbetsodling av något så när tillräcklig omfattning kommer till stånd även under år 1919.

Sockerbetsodlingens omfattning är uppenbarligen i främsta rummet beroende av det pris, som bolagen utfästa sig att betala för betorna. Detta pris måste vara lönande för odlarna, därest dessa skola vara benägna att odla sockerbeter, och stå i så riktigt förhållande som möjligt

till produktionskostnaderna. Av de nu meddelade kalkylerna över de beräknliga produktionskostnaderna för 1919 års sockerbetodling framgår, att dessa kostnader antagits bliva avsevärt högre än år 1918 och föregående år.

De sakkunnigas majoritet har för betodling 1919 föreslagit följande villkor:

»Höstpriset d. v. s. det pris, som betalas vid leverans före den 15 november, eller för minst halva betskörden, skall utgå med 8 kronor per deciton betor och vinterpriset, d. v. s. det pris, som betalas vid leverans under kampanjens återstående del, med 8.50 kronor per deciton, allt för fullständigt rengjorda sockerbetor, vilkas nettovikt genom verkställd provtvättning blivit utränt, samt vid en för fabriken uträknad medelsockerhalt av 16 procent. För varje tiondels procents ökning eller minskning i sockerhalten skall betpriset röna ett tillägg eller avdrag av 3 öre per deciton betor.

Betodlarna skola som hittills betala halva järnvägsfrakten för sockerbetorna, dock inom ett område av 30 kilometer högst 25 öre per 100 kilogram betor. Förutvarande betodlare, som hava mera än 30 kilometer järnvägsfrakt, åtnjuta för detta avstånd samma förmån, men betala halva frakten för överskjutande väglängd. Samma fraktlindring må i dylikt fall tillkomma även nytillträdande betodlare å ort, där betodling för vederbörande bolags räkning tidigare bedrivits.

All betmassa från fabriken skall, väl pressad, tillhandahållas fabriken betodlare, en var i proportion (cirka 50 procent) till de av honom levererade betornas vikt, till ett pris av 20 öre per 100 kilogram i mån av tillgång samt under förutsättning, att avfallet avhämtas under kampanjen eller senast 14 dagar efter dess slut och å de tider fabriken bestämmer. Uttager betodlare mera vitbetsavfall än honom enligt ovan angivna fördelningsgrund tillkommer, erlägges ett pris av 3 kronor per 100 kilogram.

Dessutom skall odlaren vara berättigad till ett fat melass å cirka 250 kilogram per hektar sockerbetsodling till ett pris av 6 öre per kilogram samt därutöver äga förköpsrätt till ett fat efter i handeln gängse pris, dock högst det av riksvärderingsnämnden för innevarande produktionsår fastställda priset eller 18.5 öre per kilogram, med rätt likväl förbehållen staten, att därest så kräves för framställande av vissa fodermedel, förfoga över någon del av det andra fatet, mot det att fodermedel med motsvarande näringsvärde och till ungefär lika pris per foderenhet ställas till odlarens förfogande.

Vid Hasslarps och Genevads fabriker skall fabriken för varje 100 kilogram levererade sockerbetor lämna 5 kilogram sockersnitsel till ett pris av 5 öre per kilogram, varförutom odlaren skall äga förköpsrätt till ytterligare 4 kilogram efter i handeln gängse pris, dock högst det av riksvärderingsnämnden för innevarande produktionsår fastställda priset eller 23.5 öre per kilogram.

Om maximi- eller minimipriset å potatis före potatisodlingens början år 1919 skulle bliva höjt utöver nuvarande pris av 12 kronor per 100 kg., bör priset å sockerbetor höjas i förhållande härtill. Därest i dylikt fall zonpris införes, skall zonpriset å potatis i landets sydligaste zon läggas till grund för priset å sockerbetor.

Betodlarna böra komma i åtnjutande av samma extra sockertilldelning, som den brödkortsransonerade delen av befolkningen möjligen kan komma i åtnjutande av.»

Jag anser mig böra förorda åtgärders vidtagande för att dessa villkor må i huvudsak lända till efterrättelse utom vad angår priset å sockerbetor och eventuell förhöjning i betpriset i händelse av ett högre minimi- eller maximipris å potatis än 12 kronor. Av de sakkunnigas motivering för ett höstpris av 8 kronor per deciton betor framgår, att detta pris kan vara berättigat allenast under den förutsättningen, att sockerbetorna odlas under mindre gynnsamma förhållanden och att landsvägstransporterna bliva så långa, att de icke oväsentligt överstiga de vanliga. Anledningen till att de sakkunniga i sin kalkyl räknat med dessa särskilt ogynnsamma omständigheter har varit den, att de tänkt sig en utsträckning av den vanliga rayonen för att såmedelst erhålla en ökad betareal. Jag anser, att man med de numera ökade utsikterna till import får nöja sig med att det oundgängligaste behovet av socker blir säkerställt genom inhemsk produktion. Men härav följer, att betpriset bör avvägas på sådant sätt, att det täcker produktionskostnaderna för normala odlingsområden. Med denna utgångspunkt anser jag, att priset per deciton betor bör bestämmas till 7 kronor 50 öre för höstleverans och till 8 kronor för vinterleverans, allt vid en medelsockerhalt av 16 procent.

Att nu utgå ifrån ett lägre betpris än det sålunda angivna anser jag icke möjligt, därest betodlingen skall förutsättas ernå den behövliga omfattningen. Det bör nämligen bemärkas, att sockerbetans fodervärde efter de nuvarande priserna å fodereuheten beräknas vara just 7 kronor 50 öre per deciton. Även jämförelsen med potatisodlingen talar för att ett lägre pris icke för närvarande kan åsättas.

Någon överenskommelse med betodlarna angående villkoren för betodling har, som sagts, icke kunnat träffas. Då jag icke för min del kunnat gå längre än nyss nämnts, lärer det få ankomma på betodlarna att överväga, huruvida de skola till det av mig förordade priset teckna kontrakt om betodling. Jag håller före, att detta pris är under nuvarande förhållanden så förmånligt för odlarna, att en tillräcklig betodling bör med största sannolikhet kunna antagas komma till stånd på grundvalen därav. Och med hänsyn till de möjligheter, som kunna antagas komma att stå till buds, bör, som jag redan framhållit, statens medverkan nu enligt min åsikt icke syfta till mer än att den för det inhemska behovet absolut oundgängliga odlingen säkerställas.

Det kan emellertid icke förutsättas, att sockerindustrien kan befinnas villig att avsluta kontrakt om betodling på dessa villkor, därest icke staten lämnar någon säkerhet för att industriens kostnader bliva på den ena eller andra vägen täckta.

Det kunde då ligga nära till hands att ifrågasätta, att detta skulle ske exempelvis genom att prisbildningen frigavs och samtidigt genom andra åtgärder den svenska sockerindustrin bereddes ett skydd, så lämpligt anpassat som möjligt efter såväl produktionens som konsumtionens intressen.

Sådana åtgärder förutsätta emellertid en viss stadga i handelsomsättningen och prisbildningen inom och utom landet. I dessa avseenden äro förhållandena av många anledningar ännu i hög grad svävande och framtiden svår att bedöma. Avvecklandet av de anordningar, som staten under kristiden måst vidtaga för konsumtionens tillgodoseende bland annat genom understödjande på olika sätt av den inhemska produktionen av livsmedel, måste ske med största försiktighet. Vid denna avveckling uppstå åtskilliga svårlösta spörsmål, vilka böra skärskådas i sammanhang med varandra, så att icke större slitningar och ojämnheter uppstå än som äro oundvikliga.

Jag finner mig därför böra förorda, att den säkerhet, som må lämnas sockerindustrin, nu liksom under de senaste åren beredes genom särskilda, av de förhandenvarande förhållandena betingade anordningar.

Vad beträffar de åtgärder, de sakkunniga nu förordat för att bereda sockerindustrin den erforderliga kostnadsersättningen, vill jag framhålla, att desamma så till vida närmare överensstämma med de förhållanden, som voro rådande före kristiden, att den vida övervägande delen av ersättningen nu beräknas skola utgå genom de höjda maximiprisen från 1919 års början.

I allt väsentligt finner jag mig kunna ansluta mig till vad de sakkunniga sålunda föreslagit. Då emellertid förhållandena kunna medföra, att de sockerbetspris jag nu förordat komma att ställa sig så fördelaktiga för betodlarna, att de framkalla en starkt utvidgad sockerbetsodling, väsentligt överstigande vad som kräves för det oundgängligaste behovets tillgodoseende — vartill, såsom jag ovan anført, jag anser statens åtgärder nu böra inskränka sig — finner jag det nödvändigt, att statens ansvarighet på visst sätt begränsas. Jag anser detta böra ske därigenom att, vad svenska sockerfabriksaktiebolagets betodling beträffar, statens utfästelse icke må gälla större betareal än 32,000 hektar, vilket är något över 10 procent mer än 1918 års areal. Denna begränsning torde medföra, att den av de sakkunniga för visst fall föreslagna fraktlindringen även för nytillkommande betodlare utanför 30-kilometersgränsen icke torde behöva från statens sida föreskrivas utan få ankomma på överenskommelse mellan bolaget och betodlarna. — För det mellansvenska bolagets del synes någon begränsning av betarealen ej vara erforderlig.

Från bolagens sida möter, enligt vad jag inhämtat, icke någon betänklighet att avsluta kontrakt med betodlarna på de av mig nu angivna villkor under förutsättning att ersättning i enlighet med de sakkunnigas förslag beredes bolagen för merkostnaderna för betornas inköp och förädling.

I fråga om dessa merkostnader hava de sakkunnigas beräkningar lett till ett sammanlagt belopp för bägge bolagen av 35,800,000 kronor. Av detta belopp komma på det stora bolaget 32,400,000 kronor. Denna summa angives såsom dels merkostnad för inköp av 1919 års betskörd i jämförelse med 1918 års priser, dels ock ett belopp, vilket blivit förslagsvis beräknat med hänsyn till den garanti, vilken bolaget ansett sig behöva för att med full trygghet kunna förbinda sig att under nuvarande förhållanden avsluta kontrakt om inköp av 1919 års betskörd till de höga betprisen. Det bör härvid bemärkas, att i merkostnaden icke liksom i fjol ingår något särskilt belopp för prisökningen för betinköp i jämförelse med tiden före år 1918, utan har denna prisökning ansetts gottgjord dels genom att de år 1918 gällande sockerprisen icke sänkas — de hava ju tvärtom med hänsyn till 1919 års högre betpris blivit höjda — dels ock genom sagda garanti.

Med hänsyn till de nu särdeles ovissa förhållandena och med fästat avseende vid att bolagets vinstmöjligheter under kristiden begränsats genom statens kontroll, anser jag den av de sakkunniga föreslagna formen av viss garanti vara lämplig. De merkostnader, som genom denna garanti skola ersättas, böra beräknas i jämförelse med den av de sakkunniga i deras P. M. den 31 januari 1919 framlagda, här ovan återgivna tablån och skola godkännas av Kungl. Maj:t jämväl i fråga om avskrivningar, avsättningar och vinstutdelning för den tid garantin omfattar.

Ovanberörda belopp av 32,400,000 kronor har av de sakkunniga beräknats på följande sätt. För en till 952,000 ton uppskattad betskörd kunde inköpskostnaden enligt bolagets beräkning men efter 50 öres prisreduktion upptagas till 23,800,000 kronor. Då emellertid de sakkunniga ansåge skörden böra beräknas 10 procent lägre än bolaget angivit, eller sålunda till omkring 857,000 ton, borde inköpssumman beräknas sänkt med en tiondel eller till kr. 21,420,000.

Av samma anledning borde garantivärdet, av bolaget

upptaget till 12,200,000 kronor, sänkas med en

tiondel eller till » 10,980,000

Summa kr. 32,400,000.

För det mellansvenska bolaget hava de sakkunniga upptagit merinköpskostnaden för 1919 års betskörd i jämförelse med år 1918 med tillägg av värdet av den även för detta bolag föreslagna garantin till samma belopp 3,400,000 kronor, vartill bolagets av de sakkunniga granskade och godkända merkostnader för tillverkningsåret 1918—1919 uppgå i jämförelse med förhållandena före kriget. Häremot har jag ej något att invända.

Inalles böra sålunda de kostnader, för vilkas ersättande medel böra beredas, upptagas till 35,800,000 kronor.

För beredande av den beräknade ersättningen åt bolagen hava de sakkunniga främst hänvisat till de överpris, som erhållas vid försäljning av socker, och beräknat, att härigenom skulle inflyta för tiden intill den 1 november 1919 för bägge bolagen 28,500,000 kronor. Redan detta belopp bör tillfullo täcka merkostnaden för själva betinköpen och lämna överskott. De hava vidare förordat, att jämväl efter den 1 mars 1919 lösenavgift med nuvarande belopp bör upptagas för godkända rekvisitioner av socker för industriens och restaurangers behov. De medel, som härigenom inflyta, beräkna de för tiden intill den 1 november 1919 till 3,800,000 kronor. Slutligen hava de sakkunniga förordat, att accisen måtte från och med den 1 april till och med den 31 oktober 1919 sänkas med 5 öre, varigenom beräknas erhållas det enligt deras kalkyl ytterligare behövliga beloppet av 3,500,000 kronor.

Jag vill framhålla, att det icke låter sig nu förutsäga, i vad mån den garanti, staten skulle lämna, kommer att medföra befogade ersättningskrav från bolagens sida. På denna fråga spelar nämligen in en mängd omständigheter, som icke nu kunna bedömas. Då redan genom prisen å sockerprodukterna mer än full ersättning för de ökade inköpskostnaderna för 1919 års betskörd beredes bolagen, kan det därför inträffa, att bolagen i förväg uppbära större belopp än de vid en slutlig avräkning må finnas berättigade till. Jag vill med anledning härav framhålla, att de av bolagen såsom överpris och minskad sockerskatt i förskott uppburna medlen skola jämte därå löpande ränta av bolagen fonderas mot framtida redovisningsskyldighet. Vad förberörda, av lösenavgifter inflytande belopp beträffar, utbetalas de icke till bolagen, förrän avräkning skett.

Den föreslagna sänkningen i sockerskatten synes mig böra nu vidtagas.

För åstadkommande av de behövliga medlen erfordras jämväl, att de nuvarande maximiprisen å socker tillsvidare bibehållas. Jag vill emellertid framhålla, att, därest det skulle visa sig, att härigenom och

genom skattesänkningen större belopp i förväg tillgodokomma bolagen än som anses erforderliga, den utvägen bör stå staten öppen att även före den 1 november 1919, intill vilken tid inkomsten av de nu fastställda sockerprisen nu tagits i beräkning, sänka maximiprisen. Detta är utan betydelse för bolagen, vilka ju i allt fall hava statens garanti.

Förslaget om fortsatt upptagande av förenämnda lösenavgift biträder jag. Jag anser i likhet med de sakkunniga riksdagens medgivande böra utverkas härtil för tiden intill den 1 mars 1920. Huruvida den nuvarande sockerregleringen kommer att upprätthållas ända till sistnämnda dag, är ju ovisst, men därest detta skulle bliva fallet och alltså sådana sockerrekvisitioner, som här avses, fortfarande förekomma, lära förhållandena vara sådana, att den av lösenavgifterna inflytande inkomsten blir liksom hittills behöflig.

Beträffande det mellansvenska bolaget har nu icke liksom föregående år ifrågasatts någon särskild ersättning för det löpande konsumtionsåret. De sakkunnigas utredning visar nämligen att, sedan utfäst fyllnad å inköpskostnaden för 1918 års betskörd guldits med lösenavgiftsmedel för industrisocker, detta bolag erhåller sina kostnader under konsumtionsåret 1918—1919 fullt betäckta genom de höjda försäljningsprisen.

Ifråga om förenämnda lösenavgift för så kallat industrisocker ämnar jag senare i dag göra hemställan om avlatande av proposition till riksdagen.

Beträffande nedsättning av sockerskatten kommer chefen för finansdepartementet att göra särskild framställning.

Då frågan om omförmälda garanti torde böra underställas riksdagen, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte i proposition föreslå riksdagen medgiva,

att — under förutsättning att svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag förbinda sig att till odlare av sockerbetor för deras räkning under år 1919 utbetala ersättning i huvudsaklig överensstämmelse med av mig nu förordade grunder — staten må gent emot bemälda bolag ikläda sig garanti för sådana av Kungl. Maj:t godkända kostnader för inköp av 1919 års betskörd och dennas förädling, som möjligen icke täckas av härför av vederbörande bolag på förhand mot redovisningsskyldighet uppburna medel, däri inbegripen den särskilda skattelindring för tiden intill den 1 november 1919, som riksdagen må komma att besluta, och som icke heller kunna uttagas vid det framställda sockrets försäljning.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle till riksdagen avlätas proposition av den lydelse, bilagan — vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Hugo Nordlander.
